

Uvođenje turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava u nastavni proces na primjeru Zagrebačke županije

Miniri, Mellani

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:685852>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Mellani Miniri

**UVOĐENJE TURISTIČKIH SEOSKIH OBITELJSKIH
GOSPODARSTAVA U NASTAVNI PROCES NA PRIMJERU
ZAGREBAČKE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Petrinja, srpanj 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Mellani Miniri

**UVOĐENJE TURISTIČKIH SEOSKIH OBITELJSKIH
GOSPODARSTAVA U NASTAVNI PROCES NA PRIMJERU
ZAGREBAČKE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Mentor rada:

Izv. prof. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj 2021.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metode istraživanja	3
3. Prostor istraživanja – Zagrebačka županija	5
4. Turizam specijalnih interesa.....	7
4.1. <i>Ruralni turizam.....</i>	8
4.2. <i>Seoski turizam.....</i>	9
4.3. <i>Agroturizam.....</i>	9
5. Izvanučionička nastava Prirode i društva	12
5.1. <i>Vrste izvanučioničke nastave.....</i>	14
5.2. <i>Organizacija izvanučioničke nastave.....</i>	16
5.3. <i>Praktični rad u izvanučioničkoj nastavi.....</i>	18
5.4. <i>Interdisciplinarna nastava Prirode i društva</i>	19
6. Turistička seoska obiteljska gospodarstva Zagrebačke županije	21
6.1. <i>Seljački turizam Šimanović</i>	23
6.2. <i>OPG Cibani.....</i>	25
6.3. <i>OPG Kršlinov mlin.....</i>	27
6.4. <i>Poljoprivredno gospodarstvo Šember</i>	29
6.5. <i>Ranch Kurilovec</i>	31
6.6. <i>Mlin iz bajke.....</i>	33
7. Turistička seoska obiteljska gospodarstva u nastavnom procesu – rezultati intervjua	35
8. Primjer integriranog nastavnog dana na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu	44
9. Zaključak.....	59
10. Literatura.....	61
10.1. <i>Popis slika</i>	65
10.2. <i>Popis tablica.....</i>	65

Sažetak

U radu se raspravlja o ponudi turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava (TSOG) Zagrebačke županije i njihovim potencijalima za održavanje izvanučioničke nastave iz predmeta Priroda i društvo. U radu su objašnjeni teorijski pojmovi vezani uz turizam specijalnih interesa kao i razlike te specifičnosti između ruralnog, seoskog i agroturizma, tj. turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava. Navode se i osnovni teorijski pojmovi vezani uz izvanučioničku nastavu i njezinu provedbu. Kako bi se prepoznali odgojno-obrazovni potencijali turističkih obiteljskih seoskih gospodarstava Zagrebačke županije, korištene su metode terenskog istraživanja i strukturirani intervjui. Prema unaprijed pripremljenu upitniku, intervjui su provedeni s domaćinima šest seoskih obiteljskih gospodarstava. Na taj su način prikupljeni osnovni podaci o turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima, njihovoj turističkoj djelatnosti te edukativnim sadržajima koje pružaju, ili su voljni pružiti, učenicima osnovnih škola. Analizom rezultata može se zaključiti da je ponuda turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava Zagrebačke županije raznolika i bogata. Svako od gospodarstava koje je bilo obuhvaćeno istraživanjem ima svoje posebnosti što ukazuje na njihov individualni potencijal. Na četirima gospodarstvima obuhvaćena intervjuiima već se ostvaruje izvanučionička nastava za učenike osnovnih škola. Preostala dva gospodarstva zasad nemaju tih iskustava, ali ne isključuju interes za ovaj vid suradnje s osnovnim školama u budućnosti. Neke od aktivnosti koje seoska gospodarstva obuhvaćena istraživanjem pružaju učenicima su: obilazak imanja ili šetnje poučnim stazama, edukacijske radionice, razna natjecanja učenika, razgledavanje ili sadnja biljaka, upoznavanje s procesom dobivanja kruha, pokretanje mlina i demonstracija mljevenja kukuruza, zatim aktivnosti koje uključuju životinje (npr. jahanje, hranjenje, timarenje), itd. U sklopu rada nalazi se primjer pripreve za integrirani nastavni dan u drugom razredu osnovne škole koji se može realizirati na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu *Kršlinov mlin*. Provedbom istraživanja nastojala se osvijestiti važnost izvanučioničke nastave te mogućnost njezine provedbe na turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima.

Ključne riječi: izvanučionička nastava, Priroda i društvo, integrirani nastavni dan, turistička seoska obiteljska gospodarstva, Zagrebačka županija

Summary

The paper discusses tourist rural family farms (TSOG) offering in Zagreb County and their potential for holding out-of-classroom Science classes. The paper explains the theoretical concepts related to special interests tourism as well as the differences and specifics between rural tourism, country tourism and agritourism, that is, tourist rural family farms. The paper also looks at the basic theoretical concepts related to out-of-classroom teaching and its implementation. In order to identify the educational potentials of tourist family farms in Zagreb County, field research methods and a structured interview were used. Using a pre-prepared questionnaire, hosts of six rural family farms were interviewed. Using the methods mentioned above, basic data was collected, including information on tourist rural family farms, their tourist activity and educational content that they provide, or are willing to provide, to elementary school students. By analyzing the results, it can be concluded that the offer of tourist rural family farms in Zagreb County is diverse and wide. Each of the economies covered by the survey has its own characteristics, which indicates their individual potential. Out-of-classroom activities for elementary school students are already taking place in the four farms covered by the interviews, while the remaining two farms do not have these experiences yet, but they are not ruling out the potential collaboration with elementary schools in the future. Some of the activities that the above mentioned farms provide to students are: touring the estate or walking the along trails with educational purpose, educational workshops, various student competitions, sightseeing or planting plants, learning about the bread making process, running a mill and demonstrating corn milling, as well as activities involving animals (for example horseback riding, feeding, grooming), etc. As part of the paper the example of preparation for an integrated teaching day in the second grade of elementary school is provided, which can be implemented on the tourist farm Kršlinov mlin. The implementation of the research sought to raise awareness of the importance of out-of-classroom teaching and the possibility of its implementation on tourist rural family farms.

Keywords: out-of-classroom teaching, science, integrated teaching day, tourist rural family farms, Zagreb County

1. Uvod

Nastava je temelj odgojno-obrazovnog procesa i značajna je za cjelokupan djetetov razvoj. Tijekom provođenja nastave cilj je zadovoljenje brojnih obrazovnih ishoda čije ostvarenje uvelike ovisi o samom nastavniku. Uloga je nastavnika, isto tako, da procijeni na koji će način održati nastavu poštujući djetetove potrebe i interese. Stoga, prilikom planiranja Godišnjeg plana i programa za novu školsku godinu treba osvijestiti važnost izvanučioničke nastave i integrirati ju u što više nastavnih sati.

Izvanučionička nastava može se definirati kao ostvarivanje unaprijed isplaniranih nastavnih sadržaja koji se izvode izvan standardnih i najčešćih okruženja. Važnost održavanja izvanučioničke nastave potvrđuje i činjenica da je ona uvedena u škole na prijedlog Ministarstva znanosti i obrazovanja kao djelotvorniji i fleksibilniji način usvajanja novih sadržaja. Izvanučioničkom nastavom smatra se svako istraživanje i otkrivanje izvan učionice. (Husanović-Pejnović, 2011).

Jedna od lokacija na kojoj se može provesti spomenuti oblik nastave je i turističko seosko obiteljsko gospodarstvo koje se smatra užim oblikom seoskog turizma. Obilježja su agroturizma, odnosno, turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava ovisnost o poljoprivredi, pozicioniranost u seoskom okruženju te izravno sudjelovanje posjetitelja u tradicijskim aktivnostima.

U ovom radu nastoji se prikazati potencijal ruralnog turizma Zagrebačke županije u okviru izvođenja izvanučioničke nastave na turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima. Svrha provedenog istraživanja jest osvješćivanje važnosti provođenja izvanučioničke nastave te prikaz edukativne ponude učenja iz izvorne stvarnosti na različitim turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima Zagrebačke županije.

Diplomski rad sastoji se od ukupno deset međusobno povezanih cjelina. U drugom dijelu rada predstavljaju se korištene metode istraživanja. Treći dio rada definira prostor izvođenja istraživanja, odnosno, opisuje položaj i karakteristike Zagrebačke županije. U četvrtom dijelu rada objašnjena je podjela turizma specijalnih interesa unutar kojega su predstavljeni pojmovi ruralnog turizma, seoskog turizma te agroturizma. Definicija i važnost izvanučioničke nastave Prirode i društva razjašnjena je unutar petog poglavlja. U šestom se poglavlju navode opće karakteristike seoskih obiteljskih gospodarstava Zagrebačke županije te ponaosob opisuje šest posjećenih gospodarstava u sklopu istraživanja. Nadalje, sedmo

poglavlje donosi prikaz rezultata intervjua provedenih na sljedećim gospodarstvima: *Seljački turizam Šimanović, OPG Cibani, OPG Kršlinov mlin, Poljoprivredno gospodarstvo Šember, Ranch Kurilovec i Mlin iz bajke*. Osmo poglavlje rada sadrži primjer moguće provedbe integriranog nastavnog dana za 2. razred osnovne škole na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu. Za potrebe stvaranja pripreve odabrano je jedno od šest posjećenih gospodarstava. Dok se u devetom dijelu donose zaključna razmatranja, u desetom poglavlju nalazi se popis literature, tablica i fotografija potrebnih za izradu rada.

2. Metode istraživanja

Za potrebe izrade ovog diplomskog rada primijenjeno je nekoliko znanstveno-istraživačkih metoda. Jedna od glavnih bilo je pretraživanje stručne i relevantne literature vezane za područje Zagrebačke županije kao prostora istraživanja te pretraživanje i analiziranje literature koja tematizira ruralni turizam kao i metodiku nastave Prirode i društva. Značajan dio podataka i informacija prikupljen je terenskim obilaskom turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava na kojima je po dolasku proveden strukturirani intervju s domaćinima. Nadalje, korištena je i metoda pretraživanja internetskih stranica vezanih uz turističku ponudu Zagrebačke županije kao i mrežnih stranica samih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava radi dobivanja konkretnijih podataka.

Cilj je rada istražiti sveukupnu ponudu turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava (TSOG) Zagrebačke županije kako bi se utvrdio njihov odgojno-obrazovni potencijal za ostvarivanje izvanučioničke nastave iz predmeta Priroda i društvo.

Terenski obilazak i strukturirani intervju, za čije je potrebe konstruiran anketni upitnik, proveden je tijekom ožujka, travnja i svibnja 2021. godine na ukupno šest TSOG¹ ili agroturističke destinacije na području Zagrebačke županije. Istraživanjem se nastojalo obuhvatiti i više turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava, međutim, zbog nezainteresiranosti domaćina, to nije bilo moguće. S vlasnicima i/ili djelatnicima gospodarstava proveden je intervju koji se sastojao od tri kategorije pitanja: osnovni podaci o turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu, pitanja o turističkom spektru rada obiteljskog gospodarstva te pitanja o stavu turističkog seoskog obiteljskog gospodarstava prema izvođenju nastavnog procesa na njihovu gospodarstvu. *Seljački turizam Šimanović* nalazi se na području Donje Zdenčine u općini Klinča Sela, *Poljoprivredno gospodarstvo Šember* i *OPG Cibani* nalaze se na području Jastrebarskog, *Ranch Kurilovec* nalazi se na području Velike Gorice, a posljednja dva gospodarstva, *OPG Kršlinov mlin* i *Mlin iz bajke* nalaze se nadomak gradu Samoboru. Svi sudionici koji su nakon zamolbe dobrovoljno pristali sudjelovati u intervjuu ujedno su i domaćini i voditelji turističke ponude na svojim gospodarstvima.

Prilikom prikupljanja informacija o cjelokupnoj agroturističkoj ponudi Zagrebačke županije te informacija o općim podacima i načinu poslovanja obiteljskih seoskih gospodarstava naišle su razne poteškoće. Neočekivani problem bio je što u Zagrebačkoj

¹ Turistička seoska obiteljska gospodarstva

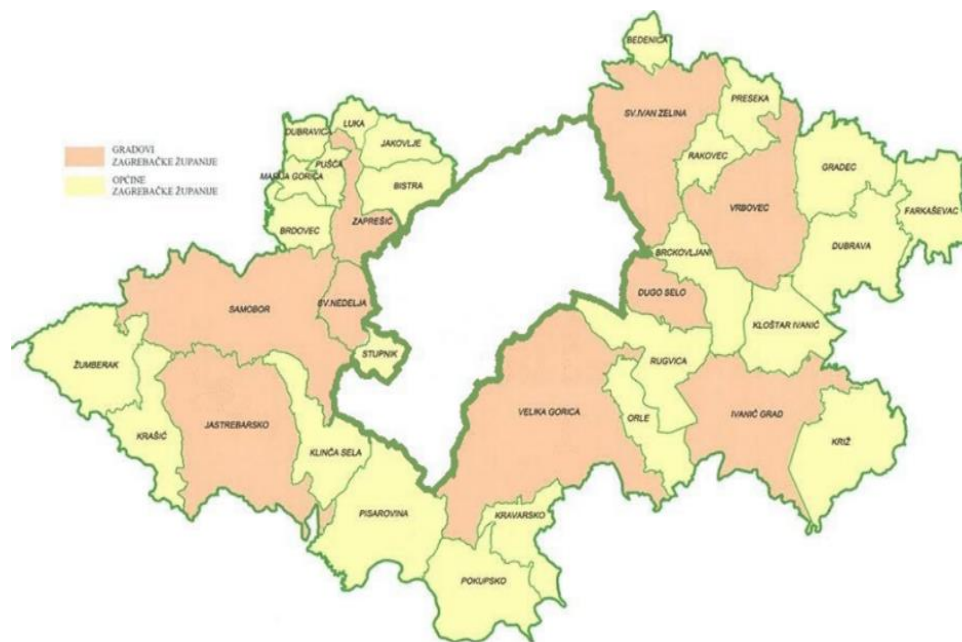
županiji postoji velik broj obiteljskih seoskih gospodarstava, ali bez registrirane grane turizma pa samim time ne mogu ugostiti učenike osnovnih škola. Nadalje, prilikom pretraživanja mrežnih stranica i kontaktiranja turističkih zajednica pojedinih gradova može se naići na nazive poput seljačko gospodarstvo i seosko domaćinstvo, međutim, nakon kontaktiranja istih „gospodarstava“ uspostavilo se da oni uopće nisu registrirani kao agroturizam, već kao obrt. Najveći problem bilo je odgovaranje na pozive i elektroničke poruke potencijalnih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava unatoč višestrukim pokušajima kontaktiranja u vremenskim intervalima tijekom dva mjeseca. Vlasnici određenih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava nisu bili raspoloženi za suradnju i sudjelovanje u intervjuu te su svoju nezainteresiranost često opravdavali manjkom vremena. Nekolicina vlasnika gospodarstava nije htjela sudjelovati u istraživanju isključivo zbog teme koja je u bliskom odnosu s učenicima osnovnih škola. Vlasnicima je ponuđeno objašnjenje kako se istraživanje provodi u cilju predstavljanja opće ponude turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava na području Zagrebačke županije radi mogućnosti potencijalnog organiziranja nastavnog procesa na istima, ali da to nužno ne znači da će do provedbe nastavnog procesa i doći. Međutim, vlasnici gospodarstava su i nakon pojašnjenja bili izričito protiv dolaska učenika.

Sam intervju sastojao se od tri kategorije pitanja: osnovni podaci o turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu, pitanja o turističkom spektru rada obiteljskog gospodarstva te pitanja o stavu turističkog seoskog obiteljskog gospodarstava prema izvođenju nastavnog procesa općenito, na njihovu gospodarstvu. Za potrebe istraživanja odabran je upravo intervju zbog njegovih specifičnih obilježja kao što su usmena i dinamična komunikacija između ispitivača i ispitanika, odnosa licem u lice te mogućnosti prikupljanja podataka opažanjem, tj. dolaska do neočekivanih saznanja, mišljenja i stavova ispitanika o problematici koja se istražuje. Pravilnom uporabom motivacijskih tehnika ispitivač može stimulirati ispitanika na pružanje što opširnijih odgovora i objašnjenja te izbjeći odgovore koji se mogu protumačiti na više načina.

3. Prostor istraživanja – Zagrebačka županija

Zagrebačka županija, je ujedno jedna od najstarijih hrvatskih županija, nalazi se u središnjem dijelu sjeverozapadne Hrvatske. Prema Dizdar i Leček (2003) vodeći se geografskom orijentacijom, na zapadu županije prevladavaju brežuljkasti i gorski krajevi, Žumberačko i Samoborsko gorje nalazi se na jugozapadu te rubni dijelovi Medvednice na sjeveru. Na samom jugu nalaze se Vukomeričke gorice koje čine prirodnu granicu Turopolja i Pokuplja. Najveća rijeka što protječe Zagrebačkom županijom rijeka je Sava koja teče od zapada prema istoku, dijeleći županiju na dva dijela. Području županije pripadaju i ostale rijeke poput Kupe, Lonje, Krapine, Sutle, Odre, Kupčine i dr. (Dizdar i Leček, 2003).

Veličinom svog prostora od preko tri tisuće četvornih kilometara Zagrebačka županija spada u šestu po veličini površine županiju u zemlji. Administrativno je podijeljena na 697 naselja, 25 općina i 9 gradova (slika 1). To su gradovi: Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Samobor, Sveta Nedelja, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Vrbovec i Zaprešić. Jedina je županija u Hrvatskoj čije je sjedište izvan njezina područja, odnosno, u gradu Zagrebu.²

Slika 1. Gradovi i općine Zagrebačke županije

Izvor: *Hrvatski gradovi*, preuzeto s: <https://sites.google.com/site/hrvatskigradovimm/home/zagrebacka> (29.3.2021.)

² Izvor: Zagrebačka županija (2021). *Županija*. Preuzeto s: <https://www.zagrebacka-zupanija.hr/zupanija/?gradovi#karta> (6.4.2021.)

Zagrebačka županija svojim neprestanim razvojem i povoljnim prometnim položajem utječe i na gospodarstvo mjesta koje okružuje. Preko njezina područja prolaze najvažniji nacionalni i međunarodni suvremeni cestovni i željeznički pravci koji vode do glavnog grada Zagreba. Prema podacima o popisu stanovništva Državnog zavoda za statistiku³ iz 2011. godine, ukupan broj stanovnika u Zagrebačkoj županiji iznosio je 317.606 stanovnika. Samim time, prema ukupnom broju stanovnika županija se nalazi na visokom 3. mjestu iza Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije.

Prema navodima Javne ustanove *Zeleni prsten Zagrebačke županije*⁴ koja upravlja većinom zaštićenih prirodnih vrijednosti, Zagrebačka županija ima 35 zaštićenih područja. Raspodijeljena su u 6 kategorija: park prirode, posebni rezervat, park šuma, značajni krajobraz, spomenik prirode i spomenik parkovne arhitekture. Osim mnogobrojnih zaštićenih prirodnih vrijednosti, Zagrebačka županija kao što navode Franić i Cunj (2007) nudi i vinograde, termalne vode, ribnjake, šume, planinske i močvare prostore, krške fenomene kao i bogatu floru i faunu. Uz prirodna bogatstva, također posjeduje i raznoliku kulturnu i crkvenu baštinu, povijest i tradiciju te samim time i brojne poznate dvorce.

Uz iznimno povoljan prometni položaj i blizinu glavnoga grada Zagreba iz kojeg se za sat do dva može doći i do najudaljenijeg dijela županije te očuvanu narodnu tradiciju, prirodnu ljepotu, zaštićena područja i tradicionalnu poljoprivredu, dolazi do sve većeg poticanja razvoja poduzetništva i uslužnih djelatnosti (Dizdar i Leček, 2003). Stanovništvo Zagrebačke županije prepoznalo je i potencijal u razvoju ruralnog, seoskog i agroturizma zahvaljujući sve poznatijem vinarstvu, domaćoj gastronomiji te bogatoj rekreacijskoj ponudi. Kupališta, jahanje, vožnja kočijom, ribolov, vožnja balonom, lov, demonstracija rada mlina, posjeta vinskim podrumima i degustacija vina te hranjenje domaćih životinja samo je mali dio široke ponude Zagrebačke županije (Franić i Cunj, 2007).

³ Izvor: Državni zavod za statistiku (2011). *Stanovništvo prema starosti (pojedinačne godine) i spolu po županijama*. Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_02/H01_01_02.html (6.4.2021.)

⁴ Izvor: Javna ustanova Zeleni prsten Zagrebačke županije. *Zaštićena područja Zagrebačke županije*. Preuzeto s: <https://zeleni-prsten.hr/web/> (6.4.2021.)

4. Turizam specijalnih interesa

Turizam specijalnih interesa kao što navodi Dujmović (2014) svojim razvitkom postao je značajan trend 21. stoljeća. Prema Rabotić (2013) poznat je i pod nazivima kao što su: selektivni oblici turizma, specifični oblici turizma, turizam posebnih interesa, turizam niša i alternativni turizam. Svojom kontinuiranom rastućom raznolikošću, turistička djelatnost sve više poprima identitet industrije koja se ponajprije bavi iskustvom za koje su turisti voljni platiti organizatorima i pružateljima usluga u turizmu radi prenošenja i pronalaženja nekog vlastitog iskustva u ograničenom vremenskom razdoblju. Novelli (2005, prema Dujmović, 2014) turizam specijalnih interesa definira kao oblik turizma koji podrazumijeva odlazak turista na odmor kako bi uživali u proizvodu ili usluzi koja zadovoljava njihove posebne interese i potrebe. Dijeli ga na kulturni turizam, ruralni turizam, turizam prirodnog okoliša i urbani turizam te unutar svakog od spomenutog navodi i podvrste. Dok Dujmović ima užu podjelu turizma specijalnih interesa, Rabotić (2013) spomenuto dijeli na više vrsta: ekoturizam, ruralni turizam, lovni, sportski, avanturistički i biciklistički turizam, zdravstveni turizam, volonterski turizam, poslovni turizam, turizam događaja, gastronomski i vinski turizam, urbani turizam, kulturni, vjerski i duhovni te mračni turizam.

Derret, Douglas i Douglas (2001, prema Dujmović, 2014) ističu da je turizam specijalnih interesa održiv zbog posjeta manjih grupa turista čiji je glavni razlog putovanja potraga za autentičnim prirodnim ili kulturnim doživljajima i iskustvima. Autor Rabotić (2013) također navodi kako je turizam specijalnih interesa, za razliku od masovnog turizma čija je glavna odlika anonimnost i standardizirane usluge i doživljaji, mnogo fleksibilniji i u mogućnosti ponuditi šarolik raspon doživljaja kod kojih individualnost i osobne preferencije posjetitelja dolaze do izražaja.

4.1. Ruralni turizam

Ruralni turizam najširi je pojam i sadrži one turističke aktivnosti i usluge koje se odvijaju unutar ruralnog područja s naglaskom da ruralno područje nije najpreciznije definirano, već se ono podrazumijeva kao prostor s prirodnim i očuvanim okolišem, malim naseljima, selima i zaseocima (Baćac, 2011). Ruralni prostor također je okarakteriziran kao multifunkcionalan te se njegova primarna uloga, uz proizvodnju hrane, odnosi na očuvanje ruralnog krajolika, stvaranje novih radnih mjesta te zaštitu biološke raznolikosti (McAreavey i McDonagh, 2011, prema Bušljeta Tonković, 2017).

„Ruralni turizam je skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se javljaju izvan gradova i onih područja na kojima se razvio masovni turizam“ (Demonja i Ružić, 2010; str. 12). Prema istim autorima ruralni turizam može se okarakterizirati i kao aktivnost ili pokret kojim se čovjek iz urbane sredine vraća prirodi.

Osnovni je potencijal za razvoj ruralnog turizma ruralno područje koje je u mogućnosti ostvariti potrebu gradskih užurbanih stanovnika za mirom, odmorom i prostorom za rekreaciju na otvorenom, što ne mora uvijek biti nužno vezano uz samu prirodu. Ruralni turizam može uključivati posjete nacionalnim parkovima, parkovima prirode, kulturnoj i povijesnoj baštini određenog teritorija, panoramske vožnje te boravak na turističkim seoskim gospodarstvima⁵ (Kušen, 2006).

Sveukupna ponuda ruralnog turizma u Hrvatskoj unatoč bogatoj i raznovrsnoj atrakcijskoj osnovi veoma je slaba i neravnomjerno raspoređena. Zbog iznimne turističke atraktivnosti hrvatske morske obale i brže isplativosti investiranja, domaćini se i dalje radije okreću tom području. Također, navodi i kako razvoj ruralnog turizma ovisi o cjelokupnom ruralnom prostoru koji je u Hrvatskoj u posljednjih pedesetak godina postao gospodarski i sociokulturno zapušten (Kušen, 2006).

⁵ Značenje turističkog seoskog gospodarstva detaljnije objašnjeno u poglavlju 4.3. *Agroturizam*

4.2. *Seoski turizam*

Uži pojam od ruralnog turizma seoski je turizam koji je vezan uz ambijent sela i njegovu užu okolicu. Na seoskom prostoru gostima su omogućene razne aktivnosti poput poljoprivrede, gastronomije, folkloru, različitih manifestacija i sl. (Baćac, 2011).

Neka su od glavnih obilježja seoskog turizma smještaj u seoskoj sredini na otvorenom prostoru i izravnom dodiru s prirodom te sudjelovanje gostiju u tradicijskim aktivnostima i načinu života lokalnog stanovništva (Roberts i Hall, 2001, prema Madžar, I. i Madžar, D., 2016). Seoski turizam uključuje i razne vrste rekreacija neovisno o dobi gostiju, kušaonice, izletišta, etnosela, ruralne kampove, razgledavanja nacionalnih parkova i parkova prirode te posjete seoskim domaćinstvima u neposrednoj blizini (Jafari, 2000).

4.3. *Agroturizam*

Najčešći je oblik spomenutog seoskog turizma. „Agroturizam ili turizam na seljačkom gospodarstvu ili seljačkom domaćinstvu ili turističko seoskom obiteljskom gospodarstvu (TSOG) je najuži pojam kojeg karakterizira neraskidivost i ovisnost o poljoprivrednoj djelatnosti, što je jedna od glavnih točaka diferenciranosti od ostalih pojavnih oblika ruralnog turizma.“ (Tubić, 2019; str. 86).

Spomenuti oblik turizma može biti registriran kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG), poljoprivredno trgovačko društvo ili poljoprivredni obrt. Ukoliko obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo pruža i turistički proizvod ili turističku uslugu, time stječe status turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva (Demonja i Ružić, 2010, prema Braičić, 2015).

Ovakav oblik turizma u većini slučajeva služi kao dodatan izvor prihoda poljoprivrednim domaćinstvima koji plasiraju svoje vlastite proizvode kroz turističku ponudu (Baćac, 2011). Kao što je slučaj kod cjelokupnog ruralnog turizma, tako i kod turizma na seljačkim gospodarstvima ne postoje jednoznačne definicije niti jedinstveni usuglašeni naziv. U daljnjem nastavku rada korist će se naziv turističko seosko obiteljsko gospodarstvo (TSOG). Kušen (2006) ističe kako ovaj oblik turizma nudi i smještaj koji može biti u obliku noćenja s doručkom ili usluga za kampiranje. On obuhvaća sve vrste turističkih usluga koje turističko seosko obiteljsko gospodarstvo može pružiti na svom imanju, bilo to u cjelini ili na pojedinim

dijelovima imanja koji mogu biti i fizički razdvojeni.

Organizacija turističke ponude ovisi o samom turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu, odnosno o njihovim uvjetima i mogućnostima. Neki od najčešćih oblika ponude na TSOG su (HGK, 2002):

- smještaj gostiju na vlastitome gospodarstvu
- ponuda vlastitih proizvoda
- ponuda jela iz vlastite kuhinje
- razgledavanje vinskog podruma, degustiranje i kušanje vina i rakije
- organizacija izleta u bližoj okolici
- kampiranje na posjedu i sl.

Da bi seosko obiteljsko gospodarstvo moglo pružati dodatne turističke usluge svojim gostima, mora biti za to odgovarajuće opremljeno i imati educirano osoblje. Kvaliteta ponude ovisi o brojnim činiteljima, a neki su od njih prikazani u tablici 1 u nastavku.

Tablica 1
Osnovni kriteriji za kvalitetnu ponudu na TSOG

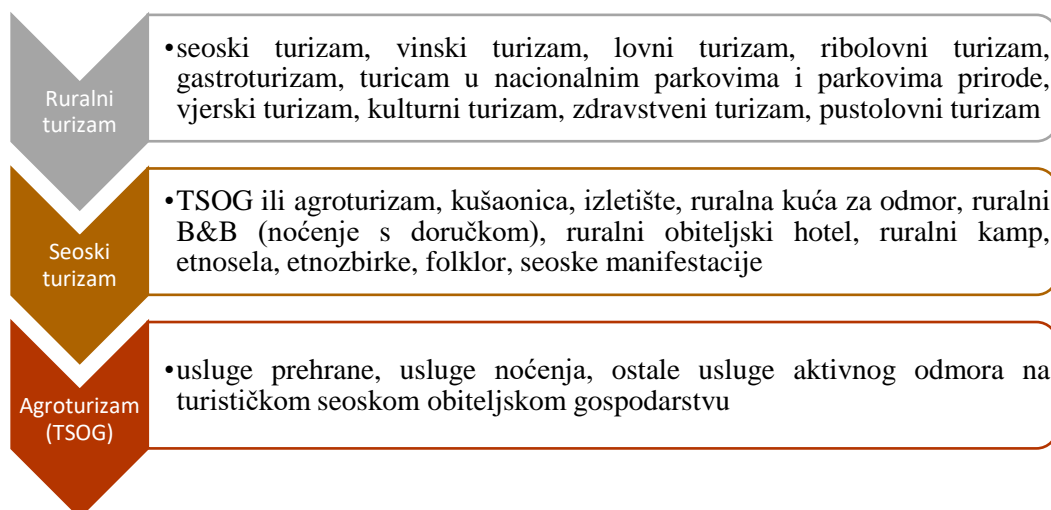
Zdrava klima, nezagađen zrak i voda
Okolišna privlačnost
Bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom (povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo i sl.)
Posjedovanje domaćih životinja
Prezentacija poljodjelske proizvodnje gostima
Prodaja vlastitih poljoprivrednih proizvoda i prerađevina
Mogućnost slobodnog kretanja turista okolicom
Uvjeti za rekreaciju, razonodu i posjete znamenitostima
Posjedovanje stambene i gospodarske zgrade s posebnim dijelom za boravak i spavanje turista
Očuvano graditeljsko naslijeđe
Cestovna povezanost i osigurano parkiralište

Izvor: prilagođeno prema Demonja, D., Ružić, P. (2010). *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*. Zagreb: Meridijani.

Potrebno je razumjeti da je odmor na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu u današnjici postao veliki trend upravo zbog stanovnika velikih urbanih središta koji se barem nakratko žele maknuti iz užurbane gradske vreve i stresnog načina života.

Na ponudi usluga i objekata koja se nudi na agroturizmu razlikujemo: samo usluge prehrane, samo usluge smještaja te usluge smještaja i prehrane. Agroturizam u kojem se pružaju samo usluge prehrane najčešće posjećuju gosti koji su zainteresirani za isprobavanje domaćih, lokalnih, jela i pića. Posluživanje istih odvija se u tradicionalno uređenim i opremljenim objektima-restoranima, a sama je ponuda proizvoda karakteristična za kraj u kojem se gospodarstvo i nalazi (Demonja i Ružić, 2010).

Na slici 2 prikazana je podjela tri ključna pojma ruralnog turizma, tj. međuodnos ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu (TSOG). Vidljivo je da je ruralni turizam najširi pojam i obuhvaća spektar pojavnih ruralnih oblika turizma. Uži je oblik seoski turizam kao vrsta turizma čija se turistička ponuda veže za osebnost sela i njegove uže okolice (Baćac, 2011). Naposljetku dolazimo i do agroturizma kao najužeg oblika koji karakterizira neodvojivost od poljoprivrednih djelatnosti čime se razlikuje od ostalih pojavnih oblika ruralnog turizma. Temeljni zaključak prikaza na slici 2 je da je agroturizam pojavni oblik seoskog turizma, a seoski turizam pojavni oblik ruralnog turizma (Tubić, 2019).

Slika 2. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu (TSOG)

Izvor: prilagođeno prema Baćac, R. (2011). *Priručnik za bavljenje seoskim turizmom: Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja*. Zagreb: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske

5. Izvanučionička nastava Prirode i društva

Prije objašnjenja izvanučioničke nastave valja objasniti pojam nastave općenito. Ne postoji jedinstvena definicija nastave. Prema Bognar i Matijević (2002) nastava je dio cjelovitog odgojno-obrazovnog procesa uključujući i izvannastavne aktivnosti. Antić (2000) tumači nastavu kao organiziran i unaprijed osmišljen proces integriranog učenja i poučavanja čiji su sudionici učenici i nastavnici. De Zan (2005) nastavu opisuje kao specifičan proces spoznavanja u kojem učenik u sklopu nastave spoznaje ono što je u znanosti već od prije poznato, dok Skok (2002) nastavu određuje kao planski osmišljen i organizirano vođen odgojno- obrazovni proces u kojem se ostvaruju i odgojni zadaci za čije je ostvarenje odgovoran nastavnik.

Za nastavu organiziranu izvan učionice tijekom povijesti u različitoj se literaturi koristilo i različito nazivlje poput: nastava na otvorenom, izvanškolska nastava, nastava u prirodi, izvanučionička nastava, terenska nastava, nastavna ekskurzija, šetnja, izlet i sl. Danas se izvanučionička nastava uvrštava u poseban oblik nastave koji se odvija izvan učionice i temelji se na iskustvenom spoznavanju prirodnog i društvenog okružja (Kostović-Vranješ, 2015).

Na sličan način izvanučioničku nastavu definira autor Skok (2002) kao specifično koncipiran i organiziran proces učenja i poučavanja čija je glavna karakteristika ostvarenje izvan škole. Autorica Husanović-Pejnović (2011) definira ju kao poseban oblik nastave koji se izvodi izvan učionice u svrhu što bolje realizacije nastavnih sadržaja koji zahtijevaju neposredno promatranje.

Učenje u sklopu izvanučioničke nastave najčešće je orijentirano na istraživački pristup, organizirano je u skupine, osmišljeno na poticanje međusobne suradnje i zajedništva među učenicima te na razvijanje prihvaćanja odgovornosti za uspjeh, ali i neuspjeh u radu čitave skupine (Vilić-Kolobarić, 2008). „Učenje otkrivanjem osnova je za razumijevanje viših apstraktnih pojmova. Stoga je izvanučionička nastava okružje koje bi što češće trebalo primijeniti. Takvo okružje potiče radost otkrivanja, istraživanja i stvaranja, (...) utječe na stvaranje kvalitetnih odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine.“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019).

Velika važnost izvanučioničke nastave ističe se i u aktivnom učenju na temelju onoga što učenici čine i otkrivaju vidom, dodirom, mirisom i okusom, tj. primjenjujući osjetilno

spoznavanje. Dok se u zatvorenim učionicama većina nastavnika koristi predavanjima, udžbenicima, audiovizualnim i računalnim sadržajima kao nastavnim alatom za prijenos informacija, tijekom izvanučioničke nastave učenici mogu neposredno doživjeti svijet koji ih okružuje i na taj način steći nove informacije i znanja u prirodnom ili društvenom okružju koje se može temeljiti na prirodninama (biljke, životinje, voda, tlo i dr.), primarnim modelima (meteorološke stanice, vjetroelektrane, hidroelektrane i dr.) te društvenim aktivnostima kao što su ljudi, njihove djelatnosti, običaji, kultura i dr. (Kostović-Vranješ, 2015).

Neke od bitnih značajki nastave izvan učionice koje ističe Husanović-Pejnović (2011) su: razvijanje, motiviranje i osposobljavanje učenika na „rješavanje problema“, nastava postaje igra i avantura, potiče se kreativnost učitelja/ice i učenika stjecanjem novih iskustava, omogućuje se korelacija između više školskih predmeta te se potiče izgrađivanje vlastitih svjetonazora kod učenika. Dolazi i do stjecanja kompetencija potrebnih za razvoj znanja, vještina i sposobnosti (Borić i Škugor, 2014).

Uspješnost školskog učenja kako navodi Greene (1996, prema Skok, 2002) može se podijeliti u tri razine:

- metoda „reci mi“ (verbalna ili vizualna percepcija) – u pamćenju se zadrži 15% naučenog iz onoga što drugi kažu
- metoda „pokaži mi“ (vizualna i auditivna percepcija) – u pamćenju se zadrži 50% naučenog iz onoga što vidimo
- metoda „uključ me“ (sudjelovanje) – u pamćenju se zadrži 90% naučenog iz onoga što sami kažemo, vidimo, napravimo

Prema navedene tri razine uspješnosti školskog učenja zaključuje se da se uslijed aktivnog uključivanja učenika u sam nastavni proces izvanučioničke nastave ista pokazuje kao pedagoški veoma učinkovita i poželjna u suvremenoj nastavi.

Zbog prirode nastavnih sadržaja predmeta prirodoslovnog područja primarni izvor znanja je izvorna, neposredna stvarnost koja uključuje živu i neživu prirodu, prirodne pojave i materijale, društvene odnose, strojeve, aparate, alate i dr. Upravo izvorna stvarnost omogućuje neposredno spoznavanje međuovisnosti prirodnog i društvenog okružja, pruža mogućnost uključivanja učenika u neposredna istraživanja svijeta koji ga okružuje, povezivanje teorije s praksom, odnosno povezivanje nastavnih sadržaja sa životom (Kostović-Vranješ, 2015; str. 53).

Odlaskom na, primjerice, jednodnevnu izvanučioničku nastavu zadovoljit će se i jedno od temeljnih načela nastave prirode i društva, načelo zavičajnosti, a samim time i „poznata didaktička pravila od poznatoga nepoznatom, od bližeg daljem, od jednostavnoga složenom od lakšega težem“ (De Zan, 2005; str 47). U ostvarivanju zavičajne nastave na otvorenim prostorima mogu se posjetiti različite lokacije: urbane sredine, prirodni i ruralni prostori kao što su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, lokalna zajednica te školsko zemljište.

Autori Braičić i Oreč (2017) ističu kako održavanje izvanučioničke nastave na seoskom gospodarstvu pridonosi ostvarivanju najvažnijih zahtjeva odgoja i obrazovanja u društvenom, osobnom i ekološkom razvoju učenika. Učenje i poučavanje na seoskim gospodarstvima prilika je za povezivanje sadržaja različitih nastavnih predmeta, realiziranje ciljeva međupredmetnih područja te ostvarivanje osnovnih načela nastavnog predmeta poput zavičajnosti, neposrednosti i cjelovitosti iskustva.

Ovisno o dobi učenika, pojam zavičaja postepeno se širi i samim time pruža nove mogućnosti organiziranja izvanučioničke nastave. Stjecanje iskustva iz neposredne blizine o vlastitom zavičaju i njegovim prirodnim i društvenim značajkama budi iznimnu motivaciju i interes učenika za usvajanje novih sadržaja. Znanja, vještine i sposobnosti stečene na spomenut način imat će veću vrijednost negoli one stečene unutar učionice zbog osobnog sudjelovanja učenika (Rivkin, 2000 i Yerkes i Haras, 1997, prema Anđić, 2007).

5.1. Vrste izvanučioničke nastave

Na temelju dosad navedenih definicija o izvanučioničkoj nastavi, njezinim bitnim značajkama i prednostima, zaključujemo da se takva vrsta nastave odvija izvan učionice. De Zan (2005) kao vrste izvanučioničke nastave razlikuje:

- Posjet – nastava u neposrednoj blizini škole. Obradivanje samo jedne nastavne jedinice čije trajanje može varirati od nekoliko minuta do dva nastavna sata.
- Izlet – poludnevni odlasci izvan školskog prostora u svrhu realizacije jedne ili više nastavnih jedinica.

- Ekскурzija – kraće ili duže putovanje s ciljem da učenici u izvornoj stvarnosti spoznaju informacije o kojima uče u školi. Ekскурzija može imati znanstvenu, kulturnu, sportsku ili zabavnu svrhu.
- Škola u prirodi – boravak u planini ili na moru izvan mjesta stalnog boravišta u trajanju od najčešće jednog do dva tjedna.

Skok (2002) osim vrsta izvanučioničke nastave koje spominje De Zan (2005) navodi i ljetovanja, zimovanja i logorovanja te terensku nastavu koja služi za ostvarivanje praktičnih vježbi u prirodnom i društvenom okolišu (Kostović-Vranješ, 2015).

Preciznija klasifikacija izvanučioničkih oblika rada koji se međusobno kombiniraju ovisno o zahtjevnosti nastavnog gradiva prikazana je u tablici 2 u nastavku.

Tablica 2
Klasifikacija izvanučioničkih oblika rada

PREMA METODIČKOJ NAMJERI	PREMA METODIČKOM SLIJEDU	PREMA VREMENU TRAJANJA	PREMA BROJU UČENIKA UKLJUČENIH U RAD
Uvodna	Analitička	Jednosatna	Cijeli razredni odjel
Ilustrativna	Sintetična	Dvosatna	Grupa učenika
Sakupljačka	Analitičko-sintetična	Poludnevna	Pojedinačno
Istraživačka	Opisna	Cjelodnevna	
Mješovita	Komparativna	Višednevna	

Izvor: prilagođeno prema Kostović-Vranješ, V. (2015). *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja*. Zagreb: Školska knjiga.

Husanović-Pejnović (2011) u svojoj podjeli navodi i dodatne oblike klasifikacije poput izvanučioničke nastave prema sadržaju koji može biti mješovita, interdisciplinarna, geografska, povijesna, ekološka, biološka i proizvodna. S obzirom na lokaciju mjesta izvođenja, izvanučioničku nastavu možemo ostvarivati:

- u izvanučioničkim prostorima oko škole: školski vrt, školsko prometno vježbalište, školsko igralište i dvorište...

- u neposrednom okruženju škole: polje, pašnjak, šuma, poučna staza, vinograd, livada, travnjak, potok, jezero, ribnjak, močvara, bara, rijeka, more...
- u gospodarskim objektima u zavičaju: trgovina, pekarnica, proizvodni pogoni, u mlinu, na seoskom gospodarstvu...
- u ustanovama i komunalnim objektima: ambulanta, općina, autobusni kolodvor, željeznički kolodvor, zračna luka, pomorska luka, pošta, meteorološka postaja...
- u kulturnim i vjerskim institucijama: knjižnica, čitaonica, muzej, zoološki vrt, botanički vrt, kino, kazalište, galerija, crkva, kapelica, dvorac...

5.2. Organizacija izvanučioničke nastave

Priprema za organiziranje izvanučioničke nastave počinje na samom početku školske godine tijekom nastavnikova sastavljanja Godišnjeg plana i programa u kojem planira nastavne sadržaje, način i vrijeme realiziranja nastave te financijske, organizacijske i stručne potrebe. Također, prilikom sastavljanja vlastitog godišnjeg plana i programa u proces je važno uključiti i druge nastavnike radi dogovora oko interdisciplinarnog povezivanja⁶ sadržaja različitih nastavnih predmeta (Kostović-Vranješ, 2015).

Različite vrste izvanučioničke nastave zahtijevaju različitu organizaciju i pripremu. Poželjno je da u nižim razredima osnovne škole učitelj/ica u planiranje nastave izvan učionice pažnju posveti što češćem posjećivanju neke lokacije, npr. seoskog obiteljskog gospodarstva tijekom različitih godišnjih doba radi promatranja i zapažanja promjena u flori i fauni te sezonskom radu ljudi (De Zan, 2005).

Neposredna priprema izvanučioničke nastave zahtijeva mnogo vremena i truda nastavnika. Neki od glavnih koraka u organizaciji prema Husanović-Pejnović (2011) proučavanje je predmetnog kurikulumu i odlučivanje koji će se nastavni sadržaj obraditi izvan učionice, razrada plana djelovanja, usklađivanje ideja s kurikulumom, dogovor sa suradnicima na lokaciji koja se posjećuje. De Zan (2005) napominje da nastavnik prije organizirane posjete s učenicima treba samostalno obići mjesto održavanja izvanučioničke nastave i prema viđenom

⁶ Detaljnije objašnjeno u potpoglavlju 5.4. – *Interdisciplinarna povezanost nastavnih sadržaja prirode i društva i drugih predmeta*

isplanirati koja nastavna pomagala, metode i oblike rada će koristiti kako ne bi došlo do potencijalnih „iznenađenja“ na samoj lokaciji. Daljnji koraci u organizaciji su određivanje ciljeva i zadataka, razrada financijske strukture, priprema učenika, obavještanje roditelja o važnim informacijama i detaljima kao i dobivanje njihove suglasnosti, organiziranje samog puta (način prijevoza, ulaznice, troškovi, okvirno vrijeme dolaska na određene lokacije...), priprema radnih materijala za učenike poput radnih listića, nastavnih sredstva i pomagala te predviđanje eventualnih poteškoća (Husanović-Pejnović, 2011).

Ukoliko se mogući problemi i poteškoće predvide tijekom same organizacije izvanučioničke nastave, na njih se može lakše i efikasnije utjecati ako se ostvare. Anđić (2007, prema UNESCO, 2002) navodi sljedeće kategorije poteškoća:

- Organizacijske poteškoće – odnose se na teškoću praćenja i nadgledanja velike, odnosno brojne skupine učenika na otvorenom prostoru pa tako i njihova zalaganja i sudjelovanja u nastavi.
- Vremenske poteškoće – mogu se odnositi na uspješnost ostvarivanja planiranog rasporeda aktivnosti te na vremenske prilike, odnosno neprilike koje će omogućiti ili onemogućiti izvođenje nastave i aktivnosti na otvorenom.
- Lokacijske poteškoće – nastavnikovo ili organizatorovo nedovoljno poznavanje lokacije koja se posjećuje što dovodi do neiskorištenosti njezina punog potencijala.
- Sigurnosne poteškoće - važno je pobrinuti se za sve sigurnosne mjere kao što su sigurnost učenika prilikom prijevoza, boravka na lokaciji, izvođenja aktivnosti, rukovanja različitom opremom i slično. Također, potrebno je obratiti pozornost i na različita stanja učenika kao što su alergije i dijabetes. Kostović-Vranješ (2015) predlaže pripremanje pribora za prvu pomoć, sastavljanje popisa imena učenika i telefonskih brojeva roditelja za slučaj potrebe te prethodni dogovor s učenicima o odgovornom i sigurnom ponašanju na izvanučioničkoj nastavi.
- Financijske poteškoće – jedan od najčešćih uzroka neorganiziranja izvanučioničke nastave nedostatak je financijskih sredstava te odnosa ravnatelja i lokalnih vlasti.
- Individualne poteškoće – odnose se na nastavnike kao i na učenike u nedostatku vještina i sposobnosti potrebnih za kvalitetno i učinkovito ostvarenje nastave.

Učenike je prije polaska važno informirati o mjestu, načinu i cilju čitave izvanučioničke nastave te o njihovim pojedinačnim obavezama. Nakon dolaska na lokaciju izvođenja nastave učitelj/ica nadgleda rad i zalaganje učenika, potiče ih na detaljnije istraživanje, sakupljanje materijala, uočavanje, mjerenje i bilježenje te po potrebi pomaže u određenim aktivnostima (Kostović-Vranješ, 2015). Realizacija ciljeva nije u potpunosti ostvarena samo tijekom izvanučioničke nastave, već se po povratku u školske klupe provodi detaljna analiza sakupljenih informacija i materijala (Bognar i Matijević, 2002).

5.3. Praktični rad u izvanučioničkoj nastavi

„Metoda praktičnih radova je način samostalnog rada učenika tijekom upoznavanja prirodnih objekata i pojava, izvođenja pokusa, postupaka i operacija pomoću kojih učenici razvijaju osjetilno spoznavanje, stječu sposobnost planskog promatranja i uporabe pribora te usvajaju trajnija znanja...“ (Kostović-Vranješ, 2015; str. 103).

Važne životne kompetencije mogu se razvijati na više načina, dok je u nastavi češća primjena usvajanja teorijskog znanja kroz živu riječ učitelja, potrebno je koristiti i praktični rad koji je kao način učenja u današnjem obrazovanju nedovoljno zastupljen (Matijević i Radovanović, 2011). „Za razvoj učenika važno je okruženje u kojemu se učenici mogu koristiti svim osjetilima, uređenost prostora u kojemu učenici uče i rade, zanimljivi materijali te njihov doprinos uređenju prostora i izradi materijala“ (MZO, 2019).

Ova metoda nastavnog rada može se primijeniti u razrednoj i specijaliziranoj učionici, kabinetu, vivariju, školskom vrtu itd. (De Zan, 2005). Uz dobru prethodnu nastavnikovu organizaciju, praktični rad može se izvesti i u sklopu izvanučioničke nastave. Učenici nižih razreda osnovne škole veoma su radoznali i upravo tu radoznalost treba što bolje iskoristiti kao motivaciju za rad i rješavanje problema i zadataka koji se pred njih postave. Tijekom izvanučioničke nastave učenicima se, između ostalog, demonstrira rad i rukovanje različitim predmetima i alatima. U sklopu praktičnog rada učenici mogu sami izvoditi određene aktivnosti s pokazanim i objašnjenim alatima ili predmetima. Na taj način, samostalnom uporabom, učenici još bolje upoznaju materijale od kojih su određeni predmeti napravljeni, upoznaju

svojstva materijala te uče čemu taj predmet služi, tj. koja je njegova funkcija (Husanović-Pejnović, 2011).

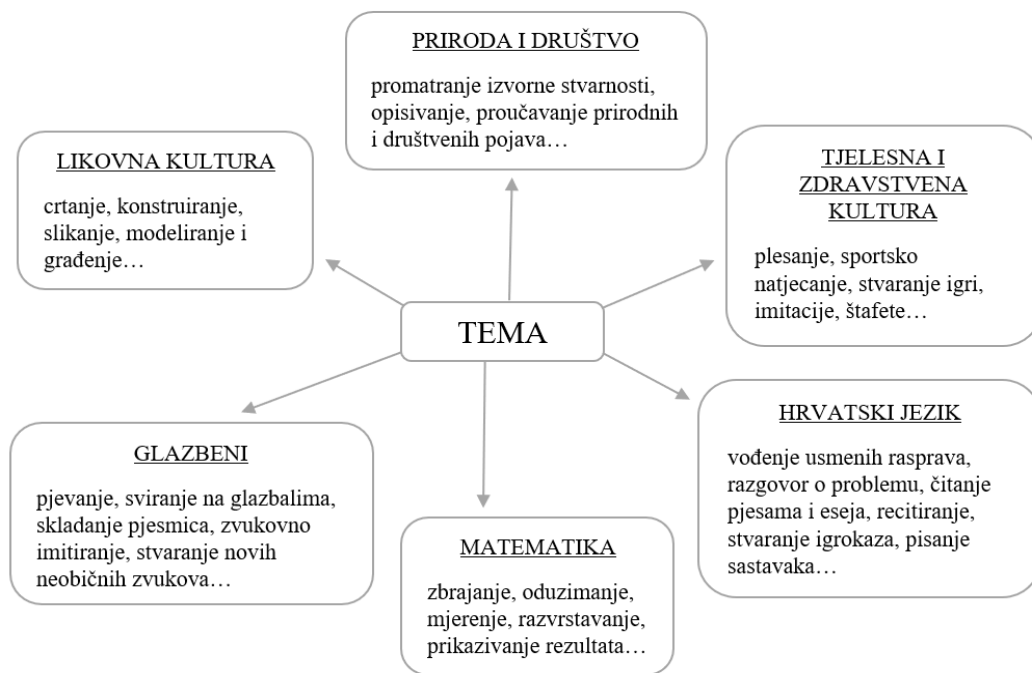
Samo neki od pogodnih sadržaja za praktične radove koje predlaže De Zan (2005) mogu se iskoristiti i tijekom izvanučioničke nastave u okviru Prirode i društva: usitnjavanje pšeničnog zrna i izrada kruha, prepoznavanje proljetnica, sijanje, rasađivanje i sadnja povrća u cvjetne lončanice ili u vrtu, sadnja proljetnog cvijeća, izrada i orijentacija pomoću kompasa, istraživanje svojstava vode, istraživanje tla...

Baćac (2011, prema Braičić i Oreč, 2017) također navodi primjere aktivnosti koji se mogu izvoditi na turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima pri radu s učenicima iz nastave Prirode i društva: sadnja, okopavanje, ubiranje plodova, košnja, spremanje sijena, proizvodnja pekmeza, priprema zimnice, čišćenje staje i timarenje životinja.

5.4. Interdisciplinarna nastava Prirode i društva

Sadržaje nastave Prirode i društva moguće je povezati sa sadržajima Hrvatskoga jezika, Matematike, Likovne, Glazbene te Tjelesne i zdravstvene kulture. Na taj način uspostavlja se korelacija, tj. povezivanje sadržaja pojedinih nastavnih predmeta u jednu harmoničnu cjelinu. Povezivanjem nastavnih sadržaja učenici ne doživljavaju veliku razliku između pojedinih predmeta, tj. ne naglašava se razdvojenost nastavnih sadržaja. Posljedica navedenog lakša je usredotočenost učenika na određeni sadržaj te pozitivan utjecaj spoznajnih vrijednosti jednog nastavnog predmeta na povećanje spoznaje u drugim predmetima (De Zan, 2005).

Ovakav oblik nastave učeniku pomaže sagledati problem s različitih stajališta te bolje shvatiti povezanost prirodnih i društvenih čimbenika u objektivnoj stvarnosti. U okviru integrirane nastave, složenijem obliku interdisciplinarnog povezivanja, predmeti su povezani jednom temom koja se objašnjava i podučava s različitih motrišta čime nestaju granice između predmeta što pridonosi boljem razumijevanju sadržaja (Husanović-Pejnović, 2011). Slika 3 prikazuje primjere mogućih aktivnosti po nastavnim predmetima u sklopu integrirane nastave.

Slika 3. Primjeri mogućih aktivnosti po nastavnim predmetima u sklopu integrirane nastave

Prilagođeno prema Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.

Preporučuje se integrirati one predmete u kojima je naglašeno mentalno opterećenje kao što su Matematika i Priroda i društvo s predmetima u kojima je naglašeno fizičko opterećenje (Tjelesna i zdravstvena kultura) kako bi se ostvarila ravnoteža (Rogulj, Rogulj i Kovačević, 2011). U interdisciplinarnom modelu rada veoma je značajna uloga nastavnika koji bi ovakav obrazovni model trebao primjenjivati već od samog početka školske godine i na taj način svojim učenicima olakšati racionalizaciju, konceptualnu povezanost sadržaja i omogućiti cjeloviti razvoj samog pojedinca (Buljubašić-Kuzmanović, 2007). Izvanučionička nastava u velikoj se mjeri temelji i na interdisciplinarnom pristupu što omogućuje integraciju sadržaja te razvijanje timskog i suradničkog oblika rada kao i upoznavanje s vlastitim zavičajem što donosi poticaj za očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti vlastitog zavičaja (Anđić, 2007.)

Sadržaji nastavnog predmeta Priroda i društvo u razrednoj nastavi omogućuju lakše ostvarivanje interdisciplinarnog poučavanja i učenja, a osobito oni sadržaji koji se temelje na neposrednu učenikovu okruženju. Pored svih spomenutih karakteristika interdisciplinarnog poučavanja ono što je također bitno napomenuti je da ono umanjuje često viđeno bespotrebno ponavljanje i gomilanje sličnih ili gotovo istih nastavnih sadržaja iz različitih predmeta (Kostović-Vranješ i Šolić, 2011).

6. Turistička seoska obiteljska gospodarstva Zagrebačke županije

Zagrebačka županija obiluje prirodnim ljepotama, bogatom tradicijom i poviješću⁷ što kvalitetnim iskorištavanjem može poslužiti kao veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma. Za shvaćanje cjelokupne situacije razvijenosti ruralnog turizma u Hrvatskoj pa i moguću usporedbu sa Zagrebačkom županijom važno je navesti kako su u najvećoj mjeri razvijena Istarska i Dubrovačko-neretvanska županija. Za razliku od navedenih županija koje najviše gostiju primaju tijekom ljetnog razdoblja, Zagrebačka županija koja je također na visokom mjestu razvijenosti ruralnog turizma, predstavlja cjelogodišnju turističku destinaciju. Velika prednost Zagrebačke županije koja i utječe na njezinu razvijenost ruralnog turizma neposredna je blizina glavnog grada Zagreba i Slovenije te dobra povezanost s ostatkom Hrvatske (Franić i Cunj, 2007).

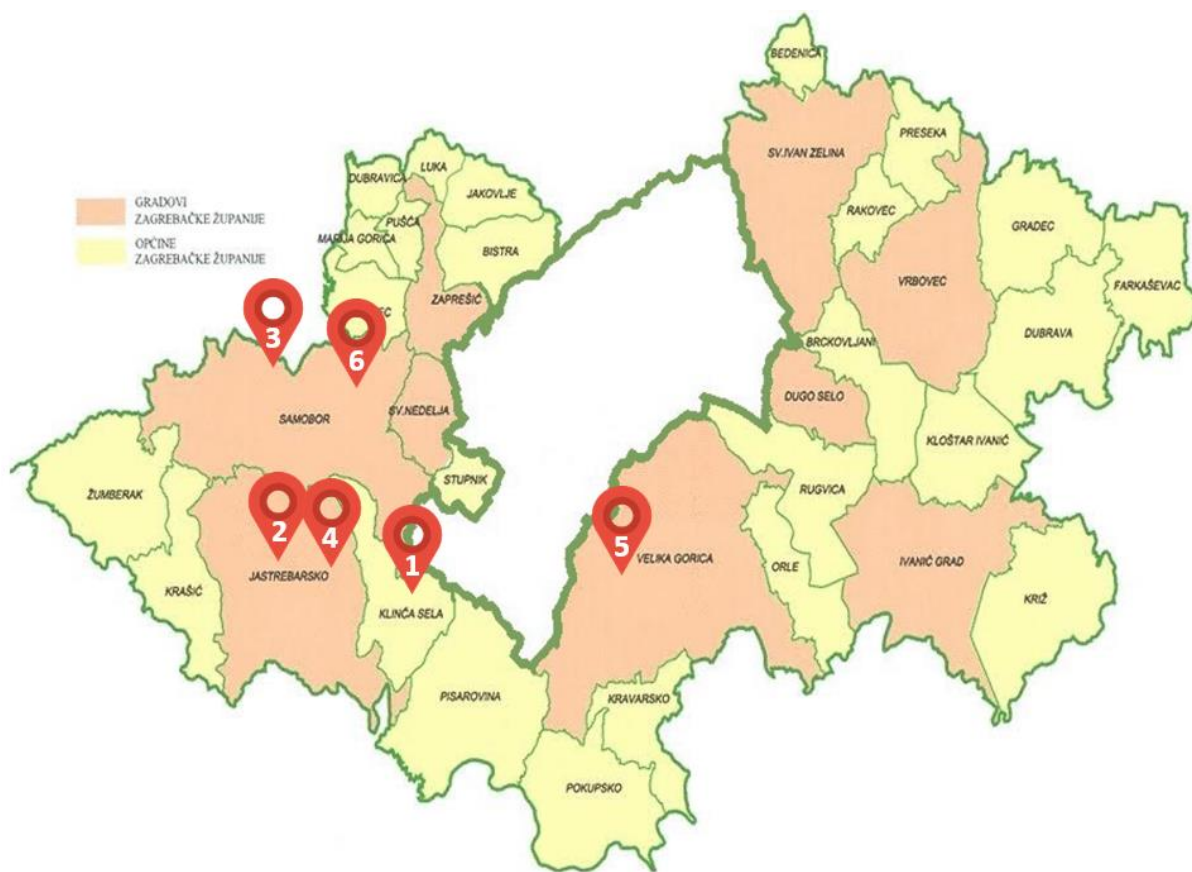
Prema Grgić, Zrakić i Cerjak (2011) potencijal agroturističke ponude Zagrebačke županije i dalje je osjetno veći od njegove potrošnje. Kao razlog nedostatne iskorištenosti navodi su nedostatak financija, nezainteresiranost, favoriziranje morskih dijelova hrvatske obale naspram unutrašnjosti te nedovoljnu informiranost o agroturizmu u neposrednoj blizini urbanih središta.

Unatoč dobroj razvijenosti ruralnog turizma u Zagrebačkoj županiji postotak turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava kao grane seoskog turizma i dalje stagnira. Kao što se moglo zaključiti i prilikom osobnog proučavanja agroturističke ponude Zagrebačke županije, autor Tubić (2019) također navodi kako je jedan od razloga oskudne ponude registriranih TSOG-ova zahtjevnost i kompleksnost propisa i uvjeta koje je potrebno zadovoljiti radi registracije gospodarstva. Iz navedenog razloga brojni vlasnici okreću se drugačijim i jednostavnijim načinima registracije svoje turističke ponude, primjerice kao obrt ili d.o.o. za ugostiteljstvo i turizam. U sklopu istraživanja posjećeno je šest turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava na području Zagrebačke županije. U nastavku će se detaljnije prikazati svako pojedino turističko seosko obiteljsko gospodarstvo na kojemu je proveden intervju u sklopu terenskog istraživanja.

⁷ Detaljnije objašnjeno u trećem poglavlju – *Prostor istraživanja – Zagrebačka županija*

Na slici 4 nalazi se karta Zagrebačke županije s prikazom lokacija intervjuiranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava označenih brojevima od 1 do 6:

- 1 – Seljački turizam Šimanović
- 2 – OPG Cibani
- 3 – OPG Kršlinov mlin
- 4 – Poljoprivredno gospodarstvo Šember
- 5 – Ranch Kurilovec
- 6 – Mlin iz bajke

Slika 4. Lokacijski prikaz intervjuiranih TSOG na karti Zagrebačke županije

Izvor: prilagođeno prema karti *Hrvatski gradovi* preuzeto s:
<https://sites.google.com/site/hrvatskigradovimm/home/zagrebacka> (29.3.2021.)

6.1. Seljački turizam Šimanović

Seljački turizam Šimanović nalazi se na pola puta između Zagreba i Karlovca u selu Donja Zdenčina unutar općine Klinča Sela. Domaćini su skromna i srdačna obitelj koja se seoskim turizmom bavi već dvadesetak godina, točnije od 1997. godine.

Gostima pružaju višestruke usluge boravka i noćenja na selu i seoskom imanju. Na svojem gospodarstvu sami proizvode domaću hranu (voće, povrće, žitarice, meso, mliječne proizvode, vino, rakiju, sokove, itd.) koju je moguće i kušati u restoranu u sklopu imanja. Seljački turizam Šimanović nudi razgledavanje domaćinstva, upoznavanje brojnih domaćih životinja kao što su: konji, krave, koze, ovce, svinje, kokoši, patke i zečevi, razgledavanje etno sobe i tkalačkog stana, vožnju u prikolici traktora, upoznavanje sa proizvodnjom brašna na vlastitom mlinu, objašnjavanje i demonstracija u vrtu (rast biljaka i žitarica, način obrade, npr. čišćenje perušine⁸ kukuruza, trganje klipa kukuruza, itd.) šetnja šumom po poučnoj stazi, igre na livadi i igralištu,...

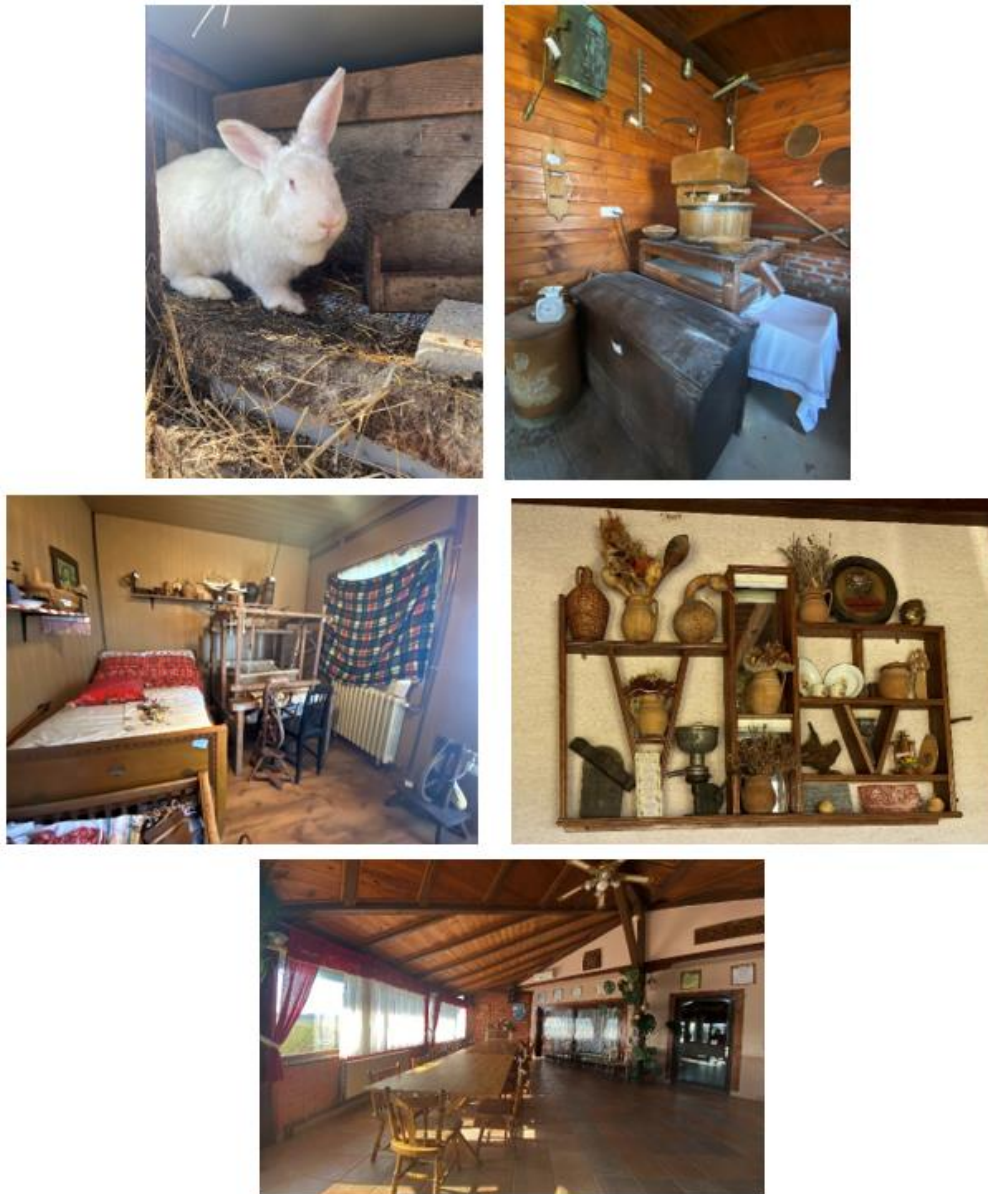
Slika 5. Seljački turizam Šimanović

Izvor: autorski rad

Uza sva navedeno, Seljački turizam Šimanović može se pohvaliti i dugogodišnjim iskustvom organiziranja jednodnevnih izleta za škole i vrtiće kao i organiziranja radionica povodom Uskrsa i Dana kruha. Također, moguća je organizacija dolaska učenika na proljeće i

⁸ Perušina – suho lišće na kukuruznom klipu (komušina, šuška, lepušina, ljuska) Izvor: Šatović, F. (1999).

jesen radi proučavanja i zapažanja promjena koje se događaju u rastu i razvoja biljaka i životinja na seoskom gospodarstvu, ali i promjena na vlastitim biljkama u posebnom dijelu vrta koje su učenici sami zasadili prilikom prethodne posjete gospodarstvu.

Slika 6. Dio sadržaja *Seljačkog turizma Šimanović*

Izvor: autorski rad

6.2. OPG Cibana

Seosko gospodarstvo Cibana nalazi se u mjestu Raj iznad Zdihova, svega dva kilometra od samog središta grada Jastrebarskog. Smješteno na proplanku s kojeg se pruža pogled na sve četiri strane svijeta pa tako i na značajnije planinarske vrhove ovog područja kao što su Sveta Gera, Japetić, Sljeme i Klek te nadalje planina Bjelolasica, planinski lanci Mala i Velika Kapela te Petrova i Zrinska gora.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Cibana u sklopu seoskog turizma posluje od 2003. godine na 20 hektara površine od čega je 12 hektara vinograda i 8 hektara šume. Na gospodarstvu se nalazi ladanjska kuća poznata pod nazivom *Malešićev his*, sagrađena davne 1855. godine od koje je promijenila nekoliko jaskanskih obiteljskih vlasnika sve do 2004. godine dok nije došla u vlasništvo obitelji Cibana te je 2007. godine u potpunosti obnovljena poštujući izvorni tradicijski uzorak.

Slika 7. Unutrašnjost ladanjske kuće

Izvor: autorski rad

Slika 8. Ladanjska kuća *Malešević his*

Izvor: autorski rad

U sklopu ladanjske kuće gostima se nudi bogata gastronomska ponuda s domaćim proizvodima kao što su kobasice od divljači ili juha od šumskih gljiva ubranih u šumi samog gospodarstva, organiziranje proslava i manjih zabava te mogućnost noćenja u smještajnom kapacitetu od šest dvokrevetnih soba. Jedna od temeljnih karakteristika ovog gospodarstva prostrani je vinograd i vinski podrum s degustacijskom dvoranom u kojoj je moguće kušati vina obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Cibana. Vlasnik gospodarstva, gospodin D. Cibana, vinogradarstvom se bavi četrdesetak godina te je samim time, a i načinom prezentacije svog gospodarstva i bliže okolice, pokazao da je odličan govornik i prenositelj znanja o svom zanatu svima onima koji su željni novih znanja i iskustava.

Slika 9. Dio vinograda i vinskog podruma OPG Ciban

Izvor: autorski rad

U okviru obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Ciban nalazi se i već spomenuta šuma u čijem se manjem dijelu domaćini bave uzgojem jelena lopatara kojih je trenutno devet. Također, vlasnik osim već postojeće bogate ponude gospodarstva svojim gostima u skorijoj budućnosti namjerava ponuditi i mini kamp s četrdesetak priključnih mjesta, nekoliko mobilnih kućica te glamping smještaja. Time će se otvoriti dodatne mogućnosti za dolazak gostiju pa samim time i potencijalni smještaj učenika koji će na taj način moći još detaljnije istražiti obiteljsko gospodarstvo Ciban kao i ostala turistička seoska obiteljska gospodarstva i znamenitosti kraja u bližoj okolici grada Jastrebarskog.

Slika 10. Jeleni lopatari unutar šume OPG Ciban

Izvor: autorski rad

6.3. OPG Kršlinov mlin

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Kršlinov mlin smješteno je u naselju Grdanjci u blizini grada Samobora. Potaknuti dobrim odazivom kupaca i turista u sklopu štanda pored njihova gospodarstva na kojem su prodavali svoje domaće proizvode poput zimnice, pekmeza, kruha i sokova, odlučili su registrirati i djelatnost turizma kako bi privukli još više prolaznika i omogućili im uživanje u domaćim specijalitetima i netaknutoj prirodi Samoborskog gorja.

Slika 11. Ulaz u OPG Kršlinov mlin

Izvor: autorski rad

U sklopu obnovljene starinske kuće i mlina starih više od 200 godina gosti mogu kušati domaća jela pripremljena od namirnica koje sami uzgoje ili uberu u bližoj okolini. Poseban specijalitet njihove su potočne pastrve koje sami uzgajaju u potoku Bregana koji prolazi kroz njihovo gospodarstvo te iznad kojega se na drvenom mostiću nalaze stolovi za konzumaciju hrane i pića što pruža dodatan ugođaj uz žubor vode potoka Bregana. Na odlasku moguće je kupiti i pekmeze od vlastitih jagoda, marelica, jabuka, kupina i ostalog voća koje raste na gospodarstvu. Osim pekmeza u ponudi su i domaći ajvar, zimnice, likeri, rakije, svježa pastrva itd. Za one najmlađe uređena je livada s dječjim parkom te nešto što će sigurno oduševiti svakog posjetitelja: razne domaće životinje koje je moguće i поближе razgledati. To su ovce, jedan magarac, dva ponija, jedna odrasla kobilica, crne slavonske svinje, guske, patke, purani te hrvatska pasmina kokoši poznata pod nazivom hrvatica ili dudica. Osim razgledavanja životinja u ponudi je i jahanje konja i ponija za djecu.

Slika 12. Domaće životinje na OPG Kršlinov mlin

Izvor: autorski rad

Uslužni domaćin i iskusni ribogojitelj B. Kršlin koji ujedno vodi i glavnu brigu o cjelokupnom funkcioniranju gospodarstva i domaćim životinjama rado će prenijeti svoja znanja stečena dugogodišnjim iskustvom rada svima onima koji su željni naučiti nešto novo. Neovisno bili to pojedinačni gosti, obitelji, parovi ili organizirani školski izleti s kojima su se već imali i prilike susresti. Sadržaja za zabavu i učenje neće nedostajati, od jahanja ponija, hranjenja domaćih životinja, razgovora o čitavom procesu uzgoju pastrva (od ikre do konzumne ribe), uzgoja povrća i voća, demonstracije proizvodnje pekmeza pa sve do hranjenja malih janjaca na bočicu.

Slika 13. Pastrve uzgojene na OPG Kršlinov mlin

Izvor: autorski rad

6.4. Poljoprivredno gospodarstvo Šember

Poljoprivredno gospodarstvo Šember nalazi se u Donjim Pavlovčanima pored Jastrebarskog u blizini već spomenutog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Ciban. Obitelj Šember poznata je po svojim vinogradima na kojima obrađuje šest hektara površine u središtu Plešivičko-Okičkog vinogorja. Osim vina na poljoprivrednom gospodarstvu Šember još od davne 1997. godine proizvode se i pjenušci koji zauzimaju više od pedeset posto ukupne proizvodnje po kojima su i najpoznatiji u Pleševičkom kraju.

Slika 14. Poljoprivredno gospodarstvo Šember

Izvor: autorski rad

U sklopu seoskog turizma ovog područja obitelj Šember svojim gostima koji dolaze, kako i sami kažu, iz različitih dijelova svijeta nudi mogućnost razgledavanja vinograda, vinarije, vinskih podruma i degustacije vlastitih proizvoda u njihovoj vinskoj kušaonici kojom su ujedno i uvršteni na Pleševiču vinsku cestu⁹. Prilikom posjete u sklopu svoje vinarije i kušaonice sa trideset unutarnjih i četrdeset vanjskih sjedećih mjesta, gostima se nude i domaći proizvodi iz lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava poput mliječnih i suhomesnatih delicija.

⁹ Vinska cesta je turistička atrakcija kroz koju posjetitelji prolaze vinograde i okolne znamenitosti kraja. Vinari, seljačka gospodarstva i ostali sudionici nude svoje proizvode poput vina i seljačkih specijaliteta.
Izvor: Hrvatska turistička zajednica

Slika 15. Unutarnji dio kušaonice Poljoprivrednog gospodarstva Šember

Izvor: autorski rad

Slika 16. Vinski podrum Poljoprivrednog gospodarstva Šember

Izvor: autorski rad

6.5. *Ranch Kurilovec*

Ranch Kurilovec nalazi se nekoliko kilometara od centra grada Velike Gorice, a svojom veličinom proteže se na, otprilike, 5 i pol hektara površine. U posljednjih nekoliko godina prvenstveno su okrenuti organiziranju različitih zabava poput proslave rođendana, vjenčanja i team buildinga¹⁰. Također, posjet je moguć u sklopu njihove škole jahanja u kojoj nude različite radionice poput teorijskog dijela o konjima općenito, njihovoj anatomiji te jahačkoj opremi. Na Ranchu se nalaze različite pasmine konja jer osim njihovih vlastitih moguće je vidjeti i konje koji se tamo nalaze u sklopu pansioniskog smještaja u štali s 18 boksova. Škola jahanja odvija se s njihovim dresiranim konjima te se unutar iste bira između škole jahanja za djecu stariju od 10 godina, individualnih sati jahanja te terenskog jahanja prirodom.

Slika 17. Štala za konje na Ranchu Kurilovec

Izvor: autorski rad

Ranch Kurilovec još nije previše aktualan među osnovnim školama za organiziranje izvanučioničke nastave, ali kako i sami kažu, rado bi to promijenili i ugostili što više učenika tijekom tjedna, odnosno u terminima kada se ne organiziraju zabave i vjenčanja. Učenicima je na raspolaganju velika livada na kojoj mogu uživati u različitim sportskim aktivnostima poput

¹⁰ Team building - proces uspostavljanja zajedništva i poboljšanja društvenih odnosa između članova grupe, najčešće zaposlenika. Izvor: Indeed for employers

skakanja u vrećama, potezanja užeta, bacanju potkova te brojnim štafetnim natjecanjima. Na obilasku imanja moguće je i upoznavanje s bogatom florom u obliku različitog drveća i biljaka što po livadi i oko jezera koje je trenutno u procesu uređenja, a što unutar njihovog malenog, ali dovoljnog komadića šume za dječji užitek i razne istraživačke aktivnosti.

Osim navedenih aktivnosti Ranch Kurilovec svojim posjetiteljima nudi paintball¹¹ i streličarstvo na kojima se mogu pokazati stečene vještine baratanja lukom i strijelom ili tek savladati osnovna tehnika. Uz program na otvorenom mnogima će se svidjeti i biljar, stolni nogomet te pikado. Uz edukativne radionice o konjima, imanju i školi jahanja zabave na Ranchu Kurilovec neće nedostajati.

Slika 18. Dio livade i vanjskog prostora za sjedenje na Ranchu Kurilovec

Izvor: autorski rad

¹¹ Paintball – igra u kojoj igrači pokušavaju eliminirati protivnike tako što ih pogode kuglicama u boji iz paintball pištolja zvanog Paintball Marker. Izvor: Paintball in action

6.6. Mlin iz bajke

Turističko seosko obiteljsko gospodarstvo Mlin iz bajke nalazi se nedaleko od grada Samobora, u mjestu Mala Jazbina. Domaćini Komerički veoma su pristupačni i otvoreni za razgovor i provedbu kroz njihovo seosko gospodarstvo.

Unutar svojeg imanja posjeduju staru vodenicu iz 1904. godine koju su obnovili zbog proizvodnje vlastitog brašna koje je moguće kupiti u sklopu posjete. Uz proizvodnju brašna proširili su svoju proizvodnju na vinarstvo i gastronomiju. Prilikom pripreme hrane i pića služe se domaćim namirnicama s lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Kao što i sami kažu, na taj način nastoje poticati kupnju domaćih hrvatskih proizvoda.

Slika 19. Ulaz na turističko seosko obiteljsko gospodarstvo *Mlin iz bajke*

Izvor: autorski rad

Domaćin Komerički rado i spremno upoznaje posjetitelje sa samom preradom i dobivanjem gotovih proizvoda u obliku brašna i kruha. Svjesni svojih demonstracijskih mogućnosti organiziraju posjete vrtića i osnovnih škola iz bliže i dalje okolice. Svoje izlaganje voljni su pružiti svim zainteresiranim obrazovnim ustanovama koje žele sudjelovati u jednodnevnom izletu na gospodarstvu *Mlin iz bajke*, bez obzira na njihovu lokaciju.

U sklopu Dana kruha organiziraju jednodnevne radionice za posjete učenika ili djece predškolske dobi. Nakon dolaska djecu dočekuje domaćin Komerički obučen u tradicionalnu samoborsku nošnju i postupno ih uvodi u proces proizvodnje domaćeg kruha. Na taj način

djeca će se upoznati s radom mlina, preradom žita, kukuruza, pšenice i zobi. Isto tako, domaćin ih upoznaje sa starinskim načinom prerade pomoću mlina vodeničara te električnim mlinom. Ono što će djecu posebno oduševiti jest mogućnost oblikovanja vlastitih kruščića koje nakon pečenja odnose svojim kućama.

Slika 20. Mlin na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu Mlin iz bajke

Izvor: autorski rad

Slika 21. Mlin vodeničar i električni mlin na TSOG Mlin iz bajke

Izvor: autorski rad

7. Turistička seoska obiteljska gospodarstva u nastavnom procesu – rezultati intervjua

Istraživanje ponude turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava na području Zagrebačke županije provedeno je terenskim obilaskom svih šest posjeda u razdoblju od ožujka do svibnja 2021. godine.

U tablici 3 prikazani su rezultati prve kategorije pitanja intervjua kojima su prikupljeni osnovni podaci o pojedinim turističkim seoskim obiteljskim gospodarstvima. U prvom dijelu tablice nalaze se odgovori prve polovice intervjuiranih gospodarstava (*Seljački turizam Šimanović, OPG Cibani, OPG Kršlinov mlin*) dok se u drugom dijelu tablice nalaze odgovori druge polovice intervjuiranih gospodarstava (*Poljoprivredno gospodarstvo Šember, Ranch Kurilovec, Mlin iz bajke*).

Tablica 3
Rezultati 1. kategorije pitanja - Osnovni podaci o TSOG-u

	<u>SELJAČKI TURIZAM</u> <u>ŠIMANOVIĆ</u>	<u>OPG CIBAN</u>	<u>OPG KRŠLINOV</u> <u>MLIN</u>
Naziv TSOG-a	Seljački turizam Šimanović	Seosko gospodarstvo Ciban	Obiteljsko gospodarstvo Kršlin
Godina registriranja OPG-a	1997. godine	2003. godine	2005./2006. godine
Godina registriranja djelatnosti turizma unutar OPG-a	1997. godine	2007. godine	2018. godine
Povod za registriranjem OPG-a u djelatnosti turizma	prodaja vlastitih proizvoda	potreba za plasiranjem vlastitih proizvoda i bolja financijska zarada	interes kupaca njihovih domaćih proizvoda u sklopu štanda, viđen potencijal u kući staroj 200 godina
Uzgoj biljaka na TSOG	rajčica, krumpir, paprika, jabuka, kruška, šljiva, vinova loza, žitarice...	vinova loza, voćke	salata, luk, češnjak, grah, mahune, krumpir, rajčica, vlasac, kelj, cikla, jabuka, kruška, šljiva, breskva, višnja, marelica, smokva, kupina, jagoda...

Uzgoj životinja na TSOG	konji, krave, koze, ovce, svinje, zečevi, patke i kokoši	jeleni lopatari	ovce, kokoši, guske, patke, pure, crne slavonske svinje, konji, magarac
Područje plasiranja proizvoda	tržnice u gradu Zagrebu	privatnim ugostiteljima, prodaja u sklopu vlastitog gospodarstva	prodaja u sklopu vlastitog gospodarstva
Procjena sadašnjeg stupnja razvijenosti ruralnog turizma Zagrebačke županije	osrednja razvijenost	osrednja razvijenost	osrednja razvijenost
	<u>POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO ŠEMBER</u>	<u>RANCH KURILOVEC</u>	<u>MLIN IZ BAJKE</u>
Naziv TSOG-a	Poljoprivredno gospodarstvo Šember	Ranch Kurilovec	Mlin iz bajke (OPG Komerički Božidar)
Godina registriranja OPG-a	1992. godine	2004. godine	otprilike 2012. godine
Godina registriranja djelatnosti turizma unutar OPG-a	2000. godine	2015. godine	otprilike 2012. godine
Povod za registriranjem OPG-a u djelatnosti turizma	blizina glavnog grada Zagreba, potražnja različitih firmi za organizaciju domjenaka	dodatan izvor prihoda	poticaj rodbine i prijatelja, veliki prostor za prihvata gostiju
Uzgoj biljaka na TSOG	vinova loza	trava za proizvodnju sjena	/
Uzgoj životinja na TSOG	/	konji	/
Područje plasiranja proizvoda	vinski sajmovi, ekskluzivna distribucija za restorane, vinske barove i vinske trgovine	/	prodaja isključivo na gospodarstvu
Procjena sadašnjeg stupnja razvijenosti ruralnog turizma Zagrebačke županije	osrednja razvijenost	osrednja razvijenost	osrednja razvijenost

Izvor: vlastito istraživanje, 2021.

Uvidom u rezultate prve kategorije pitanja intervjua može se primijetiti kako su ispitanici jednoglasno ocijenili stupanj razvijenosti ruralnog turizma Zagrebačke županije kao osrednji. Valja napomenuti da su u ponudi odgovora imali četiri kategorije procjene razvijenosti (izrazito nizak stupanj razvijenosti, osrednja razvijenost, visok stupanj razvijenosti, ne mogu ocijeniti). Svoj odgovor potkrijepili su stavovima i činjenicama o lošoj financijskoj potpori za razvoj i napredak ruralnog turizma od države. Isto tako, navode da se ne posvećuje dovoljno medijske pažnje novim i nedovoljno razvijenim seoskim obiteljskim gospodarstvima, već se naglasak uvijek stavlja na poznata i uspješna gospodarstva. Nadalje, zaključuje se kako postoji malen broj domaćina koji su spremni uzgajati domaće životinje, a smatra se kako je upravo čar seoskog turizma, osim u poljoprivredi, i u stočarstvu.

U sklopu tablice 4 prikazani su rezultati druge kategorije pitanja intervjua koji se odnose na turistički spektar rada obiteljskog gospodarstva.

Tablica 4
Rezultati 2. kategorije pitanja - turistički spektar rada obiteljskog gospodarstva

	<u>SELJAČKI TURIZAM</u> <u>ŠIMANOVIĆ</u>	<u>OPG CIBAN</u>	<u>OPG KRŠLINOV</u> <u>MLIN</u>
Broj posjetitelja tijekom jedne godine	2000 posjetitelja	2000-3000 posjetitelja	1200 posjetitelja
Kategoriziranje posjetitelja (dob, spol, obitelj, parovi...)	najviše predškolska djeca i učenici u sklopu organizirane nastave, ali i parovi te obitelji	prisutnost svih kategorija	prisutnost svih kategorija
Teritorijalna podjela posjetitelja (unutar RH)	bliža okolica (Zagrebačka županija, Grad Zagreb, Karlovačka županija)	gotovo sve županije RH	gotovo sve županije RH
Teritorijalna podjela posjetitelja (izvan RH)	Danska, Italija, Nizozemska, Njemačka...	većina država Europe, Japan...	Slovenija, Italija, Nizozemska, Švedska...
Otvorenost gospodarstva za posjetitelje tijekom godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba
Pružanje usluge smještaja	da, jedna jednokrevetna i dvije dvokrevetne sobe	da, šest dvokrevetnih soba	/

Usluge koje se pružaju posjetiteljima	hrana i piće, smještaj, razgledavanje domaćih životinja	hrana i piće, smještaj, razgledavanje vinograda i vinskog podruma, degustacija vina, razgledavanje jelena lopatara	hrana i piće, kupnja domaćih proizvoda, upoznavanje s domaćim životinjama, kupnja svježe pastrve, jahanje za djecu
Način promoviranja i predstavljanja gospodarstva	internetske stranice, društvene mreže i agencije	mrežne stranice	najviše usmenom preporukom, društvene mreže i internetska stranica
	<u>POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO ŠEMBER</u>	<u>RANCH KURILOVEC</u>	<u>MLIN IZ BAJKE</u>
Broj posjetitelja tijekom jedne godine	500-600 posjetitelja	10 000 posjetitelja (zbog organiziranja vjenčanja)	ne mogu procijeniti
Kategoriziranje posjetitelja (dob, spol, obitelj, parovi...)	grupe oko 20-ak ljudi, parovi i obitelji	prisutnost svih kategorija	obitelji
Teritorijalna podjela posjetitelja (unutar RH)	gotovo sve županije u RH	gotovo sve županije RH	gotovo sve županije RH
Teritorijalna podjela posjetitelja (izvan RH)	većina države Europe, Azija, Južna Amerika	Njemačka, Austrija, Južna Amerika...	Njemačka, Austrija, Slovenija, Irska
Otvorenost gospodarstva za posjetitelje tijekom godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba	otvoreno tijekom svih godišnjih doba
Pružanje usluge smještaja	/	/	/
Usluge koje se pružaju posjetiteljima	posjet vinariji i vinogradu, degustacija s edukativnim sadržajima	škola jahanja (individualni sate jahanja, terensko jahanje te škole jahanja za djecu stariju od deset godina), organiziranje zabava, team buildinga i vjenčanja	hrana i piće, razgledavanje vinograda i vinskog podruma, kupnja domaćeg vina i brašna
Način promoviranja i predstavljanja gospodarstva	društvene mreže, internetske stranice, sajmovi	društvene mreže, internetska stranica	društvene mreže i internetska stranica

Izvor: vlastito istraživanje, 2021.

Sva ispitana turistička seoska obiteljska gospodarstva navode kako su imali priliku ugostiti posjetitelje iz raznih zemalja diljem Europe i šire. Ističu kako često nisu njihova primarna destinacija, već su samo jedna od lokacija u nizu koje se posjećuju prilikom razgledavanja određenog područja. Važno je napomenuti kako su sva gospodarstva otvorena tijekom svih godišnjih doba što posjetiteljima omogućuje dolaske u različitim vremenskim uvjetima. Samim time, posjetitelji imaju priliku uživati u različitim gastronomskim sezonskim specijalitetima.

U sklopu tablice 5 prikazani su rezultati treće kategorije pitanja intervjua koji se odnose na stav turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva prema izvođenju nastavnog procesa na njihovom gospodarstvu.

Tablica 5

Rezultati 3. kategorije pitanja - stavovi domaćina TSOG-a prema izvođenju nastavnog procesa na njihovom gospodarstvu

	<u>SELJAČKI TURIZAM</u> <u>ŠIMANOVIĆ</u>	<u>OPG CIBAN</u>	<u>OPG KRŠLINOV</u> <u>MLIN</u>
Posjećuju li gospodarstvo učenici osnovnih škola u sklopu organizirane izvanučioničke nastave	da	ne	da
Ukupan broj posjeta osnovnih škola na godišnjoj razini	oko 40 škola	/	2-3 škole
Nazivi nekih osnovnih škola koje su posjetile gospodarstvo	OŠ grofa Janka Draškovića Zagreb, OŠ Josipa Jurja Strossmayera Zagreb...	/	OŠ Matije Gupca u Zagrebu...
Posjećuju li gospodarstvo učenici nižih ili viših razreda osnovne škole	učenici nižih razreda	/	učenici nižih razreda
Teritorijalna podjela škola koje su posjetile gospodarstvo	neposredna okolica, Grad Zagreb, Karlovačka i Primorsko-goranska županija	/	neposredna okolica i Grad Zagreb

Načini uspostavljanja suradnje sa školama	uglavnom preko turističke agencije, ali ovisno i o praksi škole (ravnatelj, učitelji/ce)	/	preko učitelja/ica na temelju preporuka
Zaduženje za organizaciju dolaska učenika	turistička agencija, učitelji/ce	/	učitelji/ce
Zaduženje za provođenje aktivnosti na gospodarstvu	seoski domaćini	/	seoski domaćini
Je li se neka osnovna škola ponovno vratila u posjetu na gospodarstvo	da, nekada se vraćaju isti razredi radi promatranja promjena u flori i fauni s obzirom na godišnja doba	/	da
Trajanje posjeta učenika	5-6 sati	/	4-5 sati
Pridonosi li posjet učenika osnovne škole razvoju gospodarstva	da	/	da
Usluge koje se pružaju učenicima osnovnih škola od 1. do 4. razreda	proljetni i jesenski program, obrok, razgledavanje domaćih životinja, hranjenje, etno soba i tkalački stan (od lana do platna), mlin i proizvodnja brašna, šuma s poučnom stazom, igralište, sportska natjecanja, sadnja povrća, trganje kukuruza, demonstracija rada poljoprivrednih strojeva i alata, likovna radionica (kaširanje jaja)...	/	jahanje konja, timarenje, razgledavanje domaćih životinja (ovce, guske, patke, svinje, kokoši, pure, poni konj, magarac), hranjenje janjaca, sadnja povrća u vrtu, branje voća i povrća, upoznavanje s različitim alatom, demonstracija proizvodnje pekmeza, predavanje o uzgoju pastirva, sportska natjecanja na livadi...
Postojanje izrađenih edukativnih programa za učenike osnovnih škola	da	/	da
Zaduženje za osmišljavanje aktivnosti koje se provode u sklopu posjete učenika	samostalno	/	samostalno
Namjera za širenjem ponude sadržaja za učenike u budućnosti	da, uvesti dodatne sportske aktivnosti	/	ne

	<u>POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO ŠEMBER</u>	<u>RANCH KURILOVEC</u>	<u>MLIN IZ BAJKE</u>
Posjećuju li gospodarstvo učenici osnovnih škola u sklopu organizirane izvanučioničke nastave	ne	da	da
Ukupan broj posjeta osnovnih škola na godišnjoj razini	/	1-2 škole	10-15 škola
Nazivi osnovnih škola koje su posjetile gospodarstvo	/	/	OŠ Milana Langa, OŠ Vladimir Deščak, OŠ Bogumila Tonija, OŠ Samobor, OŠ Ivana Gorana Kovačića...
Posjećuju li gospodarstvo učenici nižih ili viših razreda osnovne škole	/	učenici nižih razreda	učenici nižih razreda
Teritorijalna podjela škola koje su posjetile gospodarstvo	/	neposredna okolica i Grad Zagreb	neposredna okolica i Grad Zagreb
Načini uspostavljanja suradnje sa školama	/	učitelj/ica	učitelj/ica
Zaduženje za organizaciju dolaska učenika	/	učitelj/ice	učitelj/ice
Zaduženje za provođenje aktivnosti na gospodarstvu	/	seoski domaćin	seoski domaćini
Je li se neka osnovna škola ponovno vratila u posjetu na gospodarstvo	/	ne	da
Trajanje posjeta učenika	/	3-4 sata	5-6 sati
Pridonosi li posjet učenika osnovne škole razvoju gospodarstva	/	da	da
Usluge koje se pružaju učenicima osnovnih škola od 1. do 4. razreda	/	obilazak imanja, obrok, edukacijska radionica vezana uz konje, jahanje, timarenje i hranjenje konja, sportska natjecanja na livadi	izleti povodom Dana kruha, upoznavanje s procesom dobivanja kruha, razgledavanje žita koje se skladišti u silosima, pokretanje

		(povlačenje užeta, bacanje potkove...), razgledavanje brojnih biljnih vrsta, upoznavanje s različitim alatom...	mlina na kolut, demonstracija mljevenja kukuruza na mlin vodeničar i električni mlin čime nastaje kukuruzno brašno, miješenje tijesta, oblikovanje krušičica, pitalice, obrok, šetnja uz potok, sportske aktivnosti,...
Postojanje izrađenih edukativnih programa za učenike osnovnih škola	/	ne	da
Zaduženje za osmišljavanje aktivnosti koje se provode u sklopu posjete učenika	/	u suradnji s učiteljicama	samostalno
Namjera za širenjem ponude sadržaja za učenike u budućnosti	/	da, uvođenje tjedne ponude za posjete osnovnih škola, osmišljavanje edukativnih radionica, uređenje jezera za istraživanje njegova biljnog i životinjskog svijeta	ne

Izvor: vlastito istraživanje, 2021.

U nastavku slijedi tablica 6 u kojoj su prikazani odgovori onih gospodarstava koja do sada nisu imala organizirane posjete učenika osnovnih škola. Domaćinima tih gospodarstava postavljena su posebna pitanja koja se odnose na mogućnosti provođenja izvanučioničke nastave na njihovom gospodarstvu u budućnosti.

Tablica 6

Odgovori domaćina TSOG-a o potencijalnom ostvarivanju izvanučioničke nastave u budućnosti

	<u>OPG CIBAN</u>	<u>POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO ŠEMBER</u>
Spremnost primanja učenika osnovnih škola na gospodarstvo radi realizacije izvanučioničke nastave	da	da
Mišljenje domaćina o uzroku dosadašnjih neposjećivanja škola	orijentacija gospodarstva na vinarstvo	orijentacija gospodarstva na vinarstvo
Može li posjet učenika osnovnih škola pridonijeti razvoju gospodarstva	da	da

Aktivnosti i usluge koje bi se mogle organizirati za učenike osnovnih škola	razgledavanje i hranjenje jelena lopatara, razgledavanje vinograda, objašnjenje faza razvoja vinove loze, tijekom faze zriobe mogućnost ubiranja grozda radi isprobavanja i razlikovanja različitih vrsta, upoznavanje s različitim alatom, razgledavanje šume i biljnih vrsta, sportske aktivnosti	razgledavanje vinograda, vinskog podruma i vinarije, upoznavanje s različitim alatima za preradu grožđa, edukativna radionica o proizvodnji vina
---	---	--

Izvor: vlastito istraživanje, 2021.

Na temelju svih odgovora može se zaključiti kako su domaćini nezadovoljni ukupnim brojem posjeta te ističu kako škole rijetko posjećuju nova turistička seoska obiteljska gospodarstva. To dovodi do situacije da svaka generacija učenika posjećuje ista mjesta. Nerijetko se događa da posjećena gospodarstva godinama ne mijenjaju svoju ponudu aktivnosti i edukativnih radionica dok intervjuirana gospodarstva koja mogu pružiti mnogo više imaju znatno manje posjeta učenika.

Kao što je vidljivo u tablici OPG Kršlinov mlin nudi raznoliku ponudu sadržaja kao što su: jahanje konja, timarenje, razgledavane domaćih životinja, sadnja povrća u vrtu, branje voća i povrća, upoznavanje s različitim alatom, demonstracija proizvodnje pekmeza, predavanje o uzgoju pastrva,... Kao što i sam domaćin kaže, iznenađujuće je da barem škole u neposrednoj blizini nisu prepoznale potencijal organiziranja izvanučioničke nastave na njihovu gospodarstvu. Bez obzira na sav sadržaj koji nudi, tvrdi kako ga posjete samo dvije do tri škole godišnje.

Velik utjecaj na organiziranje izvanučioničke nastave, a samim time i na posjećenost gospodarstava, uz agencije, imaju i učiteljice koje često lokaciju održavanja nastave izvan učionice biraju na temelju preporuka svojih kolega. Valja napomenuti kako je većina domaćina istaknula spremnost za proširenje svoje edukativne ponude na zahtjev učitelja/ice.

Od ukupno šest intervjuiranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava, dva se nikada nisu susrela s primanjem učenika osnovnih škola u sklopu organizirane izvanučioničke nastave. Oba gospodarstva navode kako su ih do sada posjetile samo srednje škole i/ili fakulteti, a vjeruju da je razlog tomu njihova primarna djelatnost, tj. vinarstvo.

8. Primjer integriranog nastavnog dana na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu

Za održavanje izvanučioničke nastave potrebna je temeljita priprema kao što je već navedeno u potpoglavlju 5.2.¹² u kojem se objašnjava kako priprema za izvanučioničku nastavu zahtijeva mnogo uloženog vremena i truda nastavnika. Autorica Husanović-Pejnović (2011) ističe važnost proučavanja nastavnog programa i odlučivanje o nastavnoj jedinici koja će se obraditi izvan učionice, razradu plana djelovanja, usklađivanje ideja s nastavnim programom te dogovaranje sa suradnicima na lokaciji koja će se posjetiti.

Ukoliko se u sklopu izvanučioničke nastave odvija i integrirani nastavni dan, prilikom odabira središnje teme nastavnik mora posvetiti pažnju interesima učenika što će osigurati dovoljnu zainteresiranost i motivaciju kao i angažiranost u radu (Petrović-Sočo i Šagud, 2005). Kada je učenik zainteresiran za temu koja se obrađuje, proširivat će svoj interes i na ostala područja, tj. u ovom slučaju ostale predmete u kojima se također spominje ili obrađuje ta tema. Burke Walsh (2002) navodi kako odabrana središnja tema integrirane nastave treba u što većoj mjeri zadovoljavati određene kriterije:

- pružanje mogućnosti izgradnje vlastitog razumijevanja i interpretacije novih spoznaja.
- poticanje kreativnog mišljenja.
- mogućnost povećanja znanja i vještina s različitim predmetima i alatima, ljudima, pojavama i događajima oko sebe.
- pružanje prilike za suradnju i preuzimanje vlastite i/ili grupne odgovornosti tijekom istraživanja i iznošenja rezultata.

U nastavku rada nalazi se primjer pisane priprave za integrirani nastavni dan na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu *Kršlinov mlin*.

¹² Potpoglavlje 5.2. – *Organizacija izvanučioničke nastave*

PISANA PRIPAVA ZA INTEGRIRANI NASTAVNI DAN NA TURISTIČKOM
SEOSKOM OBITELJSKOM GOSPODARSTVU KRŠLINOV MLIN

Razredni odjel: 2. razred

Nastavna tema: Biljke i životinje u našem okolišu

Integrirani predmeti: Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Tjelesna i zdravstvena kultura, Glazbena kultura i Likovna kultura

Nastavne jedinice:

Priroda i društvo – Biljke u našem okolišu, Životinje u našem okolišu

Hrvatski jezik – Interpretacija pjesme Z. Matijaš *Povrtnjak moje bake*

Glazbena kultura – Obrada pjesme *Životinjski glasovi*

Tjelesna i zdravstvena kultura – Štafetne igre

Likovna kultura – Slikanje domaćih životinja kombiniranom tehnikom kolaž papir i flomaster

Domena/koncept:

PID OŠ A. Organiziranost svijeta oko nas

PID OŠ A.B.C.D. Istraživački pristup

OŠ HJ B. Književnost i stvaralaštvo

OŠ GK B. Izražavanje glazbom i uz glazbu

OŠ LK A. Stvaralaštvo i produktivnost

OŠ TZK A. Kineziološka teorijska i motorička znanja

OŠ TZK D. Zdravstveni i odgojni učinci tjelesnog vježbanja

Ishodi učenja:

PID OŠ A.2.1. razvrstava biljke i životinje iz svoga okoliša u skupine prema kriteriju koji ih povezuje i objašnjava sličnosti i razlike (pripada/ ne pripada skupini po nekome kriteriju, prepoznaje različite načine kretanja u prirodi, razlikuje prema obliku lista, boji cvijeta, jestivo-nejestivo, voće i povrće, žitarice i sl.).

PID OŠ A.B.C.D.2.1. opaža i opisuje svijet oko sebe služeći se svojim osjetilima.

PID OŠ A.B.C.D.2.1. objašnjava uočeno, iskustveno doživljeno ili istraženo.

PID OŠ A.B.C.D.2.1. donosi jednostavne zaključke.

OŠ HJ A.2.3. čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima.

OŠ HJ B.2.1. izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.

OŠ HJ B.2.2. sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju.

OŠ GK B.2.1. sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe.

OŠ GK B.2.2. pjeva/izvodi pjesme i brojalice.

OŠ LK A.2.1. likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.

OŠ LK A.2.2. demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka tijekom likovnoga izražavanja.

OŠ TZK A.2.1 izvodi prirodne načine gibanja i mijenja položaj tijela u prostoru.

OŠ TZK D.2.2. usvaja mogućnosti tjelesnog vježbanja na otvorenim i zatvorenim sportskim vježbalištima

OŠ TZK D.2.3. surađuje u elementarnim igrama i prihvaća pravila igara.

Razrada ishoda:

PID OŠ A.2.1. promatra, opisuje i uspoređuje biljke i životinje u svome okolišu.

PID OŠ A.2.1. razvrstava biljke iz svojeg okoliša na samonikle i uzgojene, jestive i nejestive, voće, povrće i žitarice, razvrstava životinje iz svojeg okoliša prema načinu kretanja te na domaće i divlje životinje.

PID OŠ A.B.C.D.2.1. opaža i opisuje biljke i životinje služeći se svojim osjetilima.

PID OŠ A.B.C.D.2.1. objašnjava i opisuje biljke i životinje uočene u okolišu.

PID OŠ A.B.C.D.2.1. donosi jednostavne zaključke povezane s biljkama i životinjama u okolišu i njihovim razvrstavanjem prema skupinama kojima pripadaju.

OŠ HJ A.2.3 čita kratke tekstove primjerene jezičnomu razvoju, dobi i interesima, odgovara na pitanja o pročitanome tekstu, postavlja pitanja o pročitanome tekstu, izdvaja nepoznate riječi, pronalazi podatke u čitanome tekstu prema uputi ili pitanjima.

OŠ HJ B.2.1. povezuje postupke likova iz književnoga teksta s vlastitim postupcima i postupcima osoba koje ga okružuju, govori o čemu razmišlja i kako se osjeća nakon čitanja/slušanja književnoga teksta.

OŠ HJ B.2.2. razlikuje priču, pjesmu, bajku, slikovnicu, zagonetku i igrokaz po obliku i sadržaju, smješta likove u vrijeme radnje i prostor.

OŠ GK B.2.1. sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe, usklađuje vlastitu izvedbu s izvedbama drugih učenika.

OŠ GK B.2.2. pjeva pjesme i brojalice i pritom uvažava glazbeno-izražajne sastavnice (metar/dobe, tempo, visina tona, dinamika).

OŠ LK A.2.1. odgovara likovnim i vizualnim izražavanjem na razne vrste poticaja. Učenik, u stvaralačkome procesu i izražavanju koristi doživljaj utemeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama.

OŠ LK A.2.2. primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.

OŠ TZK A.2.1. razlikuje i izvodi jednostavne prirodne načine gibanja, izvodi prilagođene prirodne načine gibanja.

OŠ TZK D.2.2. primjenjuje poznate kineziološke motoričke aktivnosti na otvorenim sportskim vježbalištima.

OŠ TZK D.2.3. prihvaća pravila igara i surađuje sa suigračima.

Međupredmetne teme:

osr A.1.3. razvija svoje potencijale.

osr A.1.4. razvija radne navike.

uku A.1.2.2. primjena strategija učenja i rješavanja problema.

zdr A.1.2. razlikuje osnove pravilne od nepravilne prehrane i opisuje važnost tjelesne aktivnosti.

odr A.1.2. opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.

odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.

odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.

pod A.1.3. upoznaje mogućnosti osobnog razvoja.

pod B.1.3. prepoznaje važnost odgovornoga poduzetništva za rast i razvoj pojedinca i zajednice.

pod C.1.1. prepoznaje važnost ljudskog rada i stvaranja dobara za osiguranje sredstava za život pojedinca i dobrobit zajednice.

Sociološki oblici rada: frontalni rad, individualni rad, rad u skupinama, rad u paru

Metode učenja i poučavanja: metoda demonstracije, metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda slušanja i govorenja, metoda pisanja, metoda tjelesnih pokreta

Nastavni mediji: nastavni listići, kolaž papir, flomasteri, bijeli glatki papir iz likovne mape, ljepilo, fotoaparat, prijenosni zvučnik

Prostor izvođenja: *OPG Kršlinov mlin*

Predviđeno vrijeme trajanja izvanučioničke nastave: 6 sati

Literatura za učitelja/icu:

De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.

Kisovar Ivanda, T., Letina, A. (2020). *Istražujemo naš svijet 2 – udžbenik prirode i društva u drugom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.

Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nsatava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Prirode i društva za osnovne škole u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_558.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za međupredmetne teme za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: <https://skolazazivot.hr/medupredmetne-teme/> (10.5.2021.)

Puh, N. (2009). *Integrirani dani u razrednoj nastavi – priručnik za učitelje*. Zagreb: Školska knjiga.

Školska knjiga (2021). *Digitalni sustav udžbenika Školske knjige E-sfera*. Preuzeto s: <https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/9d21eac2-41e1-4a6c-b1a9-145ed8142666/#> (10.5.2021.)

Vilić-Kolobarić, K. (2008). *Terenska nastava i suodnosi nastavnih sadržaja – priručnik za učitelje*. Đakovo: Tempo.

Zokić, T., Vladušić, B., Španić, A., Jurić, J. (2020). *Svijet riječi 2 – integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u drugom razredu osnovne škole, 2. dio*. Zagreb: Školska knjiga.

OPIS TIJEKA NASTAVNIH AKTIVNOSTI

1. Nastavna situacija – Upoznavanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Kršlinov mlin

Učenike dočekuje domaćin, pokazuje im gdje se mogu smjestiti i ostaviti svoje ruksake. Slijedi kratko objašnjavanje i upoznavanje s planom današnjih aktivnosti. Učenici potom kreću u razgledavanje gospodarstva. Seoski domaćin provodi ih kroz imanje i upoznaje ih s domaćim životinjama: ovce, svinje, kokoši, guske, patke i pure. Detaljno opisuje izgled i životne navike svake od životinja. Učenici saznaju što mogu dobiti od koje životinje; kokoši, guske i patke nose jaja; od ovaca dobijemo vunu i mlijeko, ali od svake životinje dobijemo i meso koje kasnije prerađujemo i konzumiramo. Potom slijedi odlazak do drugog dijela imanja u kojem se nalaze konji i magarac. Domaćin vodi razgovor s učenicima i upoznaje ih s navedenim životinjama. Objašnjava razliku između velikog konja, ponija i magarca. Kako se zove životinja koje nastaju križanjem magarca i kobile? Oni koji žele, mogu timariti konja. Učenici tijekom čitavog razgledavanja postavljaju pitanja ukoliko ih nešto dodatno zanima. Također, predstavnici skupina koje su dogovorene još u školi prije dolaska na gospodarstvo nose fotoaparati ili mobitel kojim fotografiraju sve viđene životinje. Fotografije će se iskoristiti nakon povratka u učionicu za grupni rad.

Nakon razgledavanja domaćih životinja domaćin učenike odvodi do mlina starijeg od 200 godina i objašnjava im njegovu funkciju: na koji način voda pokreće kotač pa samim time i mlin, kako se prerađuje kukuruz i pšenica, što se dobije njihovom preradom na mlinu, na koje se sve načine dobiveno brašno može iskoristiti, kako se zove potok iz kojeg dolazi voda na mlin, koje životinje žive u potoku Bregana i sl. Nakon mlina, prateći potok uzvodno dolaze do pastrva koje domaćin uzgaja na svojem gospodarstvu. Učenici saznaju informacije o pastrvama

i o njihovom načinu života, kako dolazi do njihovog nastanka, koje su faze razvoja u životu pastrve (od ikre do konzumne ribe), koja temperatura vode je potrebna za njihov razvitak, u kojim dijelovima su pastrve rasprostranjene, koju korist ljudi imaju od pastrva, itd. Po završetku razgledavanja pastrva, domaćin učenicima pokazuje voće i povrće koje uzgajaju na gospodarstvu: salatu, luk, češnjak, grah, mahune, krumpir, rajčica, vlasac, kelj, kupus, cikla, jabuke, kruške, šljive, breskve, višnje, trešnje, marelice, smokve, kupine, jagode,... Razgovaraju o proizvodima koji se mogu dobiti preradom spomenutog voća i povrća kao što su: pekmez, džem, voćni sirup i zimnica. Također, razgledavaju i druge vrste biljaka poznate pod nazivom samonikle biljke. Učenici saznaju koje sve vrste samoniklog bilja postoje, upozorava ih se na ljekovite i otrovne biljke, ali i njihovu korist u proizvodnji različitih proizvoda kao što su sokovi, kreme, čajevi, sirupi, šamponi,...

2. Nastavna situacija – Biljke i životinje u našem okolišu – Priroda i društvo

Učenici sjede u krugu na livadi i razgovaraju o biljkama i životinjama koje su vidjeli na gospodarstvu. „Koje životinje ste imali priliku vidjeti na gospodarstvu? Što ste saznali o navedenim životinjama? Koja životinja vam se najviše sviđela? Zašto te životinje nazivamo domaće životinje? Možete li nabrojati još neke primjere domaćih životinja koje danas niste vidjeli na gospodarstvu? Što dobivamo od određenih životinja? Osim domaćih životinja, koja životinje još postoje?“

Razgovorom s učiteljem/učiteljicom dolaze do zaključka da su sve životinje različite, a razlikuju se građom tijela i načinom kretanja. Tako primjerice ptice imaju krila pomoću kojih lete, a na tlu se kreću dvjema nogama. „Koje ptice ste danas mogli vidjeti na gospodarstvu? Lete li sve od nabrojanih?“ Ribe žive u vodi te na tijelu imaju peraje s pomoću kojih plivaju. „Koju vrstu ribe ste danas vidjeli na gospodarstvu? Što ste sve saznali o njoj i njenom razvoju?“ Osim ptica i riba postoje i životinje koje su četveronožne. „Koje četveronožne životinje ste mogli uočiti na gospodarstvu? Na koji se način pokreću četveronožne životinje? Postoje li i životinje koje nemaju noge, a da to nisu ribe?“ Dolaze do zaključka da primjerice zmije nemaju noge, a njihov način kretanja je gmizanje. Osim spomenutih načina kretanja životinja navodimo i primjere životinja koje se pokreću skakanjem i penjanjem.

Slijedi igranje igre *Je li točno*. Učenici ustaju i ponovno formiraju oblik kruga. Učitelj/ica govori izjave o načinu kretanja životinja, poput: „krava gmiže, jelen pliva, lastavica leti...“. Ukoliko je izjava točna učenici ostaju stajati mirno na mjestu, ukoliko je izjava netočna učenici

se okreću za devedeset stupnjeva. Odnosno, ako su sada gledali jedni u druge, tj. u središte kruga, sada će se okrenuti jedni drugima leđima, ali i dalje u formaciji kruga. Prvih nekoliko izjava služi za probu, a potom se igra na ispadanje. Tko se, ukoliko je potrebno, ne okrene, ispada iz igre.

Nakon razgovora o životinjama vrijeme je za detaljnije teorijsko upoznavanje s biljkama. „Koje biljke ste sve vidjeli na gospodarstvu? Pripadaju li jagode i krumpir biljkama? Koja je razlika između krumpira i koprive? Koja je razlika između maslačka i kamilice? Postoje li otrovne biljke?“ Pitanjima i odgovorima dolazi se do zaključka da u prirodi rastu različite samonikle biljke. Neke od njih su jestive, kao što su naprimjer: maslačak, šumska jagoda, kesten i dr. Također, postoje i samonikle biljke koje imaju ljekovita svojstva, primjerice: trputac, kamilica, stolisnik, majčina dušica i dr. Učitelj/ica ističe kako postoje i samonikle biljke koje su otrovne. „Kako nazivamo biljke koje rastu, primjerice, u vrtu? Kako se naziva prostor u kojem se uzgaja povrće? Kako se naziva prostor u kojem se najčešće uzgaja voće?“ Ljudi siju, sade, okopavaju, orezuju i zalijevaju biljke. Takve biljke o kojima se ljudi brinu nazivamo uzgojene biljke. Povrće se uzgaja u povrtnjacima, a voće u voćnjacima. Na oranicama se uzgajaju žitarice i druge korisne biljke. „Što mislite za što sve ljudi mogu koristiti uzgojene biljke?“ Ljudi upotrebljavaju uzgojene biljke za prehranu, izradu tkanina i mnoge druge namjene.

Igranje igre *Dobaci jabuku*. Učitelj/ica i učenici ponovno sjede u formaciji kruga. Učitelj/ica dodaje jabuku učeniku koji treba dovršiti započetu rečenicu. Nakon što učenik smisli odgovor i završi započetu rečenicu, vraća jabuku. Učitelj/ica započinje rečenice poput: „Primjer otrovne biljke je... Primjer ljekovite biljke je... Biljke koje ljudi sade i uzgajaju zovemo... Tri primjera voća su... Žitarice se uzgajaju na...“.

3. Nastavna situacija – Pjesma *Povrtnjak moje bake* – Hrvatski jezik

Učitelj/ica učenicima najavljuje pjesmu *Povrtnjak moje bake* autorice Zdenke Matijaš. Izražajno čita pjesmu dok učenici sjede u krugu na livadi. Tijekom čitanja promatra izraze lica učenika i njihovu reakciju na pročitano. Nakon pročitane pjesme postavlja pitanja poput: „Je li vam se svidjela ova pjesma? Objasnite svoj odgovor. Koji vam se dio pjesme najviše svidio? Zašto? Koji vam se dio nije svidio? Objasnite.“

Nakon interpretativnog čitanja i objave doživljaja, učitelj/ica učenicima dijeli listić¹³ na kojem se nalazi tekst pjesme. Svi učenici zorno čitaju tekst pjesme. Nakon čitanja učitelj/ica objašnjava manje poznate riječi ako učenici ne znaju njihovo objašnjenje te po potrebi objašnjava značenje rečenice u kojoj se nalazi nepoznata riječ. Slijedi razgovor o pjesmi: „Koliko ova pjesma ima strofa? Koliko pjesma ima stihova? Susrećemo li u pjesmi motive koji su trenutno u našoj blizini? U kojem je godišnjem dobu baka u povrtnjaku? Koje povrće se spomenulo u pjesmi? Koje od spomenutog povrća ste danas vidjeli na gospodarstvu? Koje povrće iz pjesme najviše voliš jesti? Jesu li se u pjesmi spomenule neke samonikle biljke?“

Igra *Stvaranje priče*. Učiteljica započinje igru tako što izgovori jednu riječ, naprimjer: „krumpir“. Sljedeći učenik zatim ponovi tu riječ i nadoda svoju, zatim treći učenik ponovi prethodne riječi i nadoda svoju itd. Igra se sve dok netko ne pogriješi. Prilikom smišljanja novih riječi potrebno je obratiti pozornost da one imaju veze s biljkama, poljoprivredom i životinjama te da se poštuje pravilan redoslijed riječi kako bi se stvorila kratka priča.

4. Nastavna situacija – Štafetne igra – Tjelesna i zdravstvena kultura

Učenik koji se dobrovoljno javi vodi opće pripremne vježbe kako bi zagrijali mišiće prije izvođenja štafetne igre. Nakon izvedenih općih pripremnih vježbi učenici se dijele u dvije do tri jednako brojne kolone, ovisno o broju učenika.

Prva štafetna igra izvodi se tako što na učiteljev/učiteljčin znak prvi učenik iz kolone dodaje preko glave loptu učeniku iza sebe, taj učenik sljedećem i tako redom do posljednjeg učenika koji je prihvaća i trči na čelo kolone te nastavlja dodavati loptu. Igra traje sve dok se učenik koji je na početku igre bio na početku kolone ponovno ne vrati na isto mjesto s loptom u rukama. Također, u svakom trenutku kada učenik dobije loptu u ruke mora izgovoriti naziv jedne životinje ili biljke po izboru. Ono na što mora paziti je da ne ponovi neku biljku ili životinju koja je već izgovorena u njegovoj koloni.

U drugoj štafetnoj igri učenici također ostaju podijeljeni u kolone. Ispred svake kolone na udaljenosti od tri metra nalaze se tri spojena kruga napravljena od špage. Otprilike jedan metar iza posljednjeg kruga nalaze se dvije košare za svaku ekipu, a pored košara kartice¹⁴ na kojima

¹³ Prilog 1.

¹⁴ Prilog 2.

su prikazane domaće i divlje životinje. Kartice su okrenute naopako kako učenici ne bi unaprijed vidjeli što je na njima.

Na učiteljčin/učiteljev znak prvi učenici svake kolone trčeći se kreću do krugova i sunožnim odrazima skaču iz kruga u krug te trče do kartica i košara. Podižu jednu karticu i stavljaju je u odgovarajuću košaru. Ukoliko je na kartici prikazana domaća životinja, stavit će je u košaru predviđenu za kartice domaćih životinja, a ukoliko je na kartici prikazana divlja životinja, stavit će je u košaru predviđenu za kartice divljih životinja. Pobjednička je ekipa ona koja prva završi poligon, ali samo ako su u košarama sve kartice stavljene na odgovarajuće mjesto. Ukoliko nisu, provjerava se košara ekipe koja je sljedeća završila poligon.

Nakon odigranih štafetnih igara vrijeme je za organizirani ručak u sklopu restorana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Kršlinov mlin. Za obrok se poslužuju domaća hrana i piće.

5. Nastavna situacija – Zapjevajmo pjesmu *Životinjski glasovi*

Učenici stoje u krugu i učitelj/ica zadaje zadatak u kojem će se svaki učenik predstaviti kao jedna životinja. Predstaviti će se tako što će reći koja je životinja i kako se zove te oponašati zvuk glasanja i odglumiti pokret iste. Potom nastavlja sljedeći učenik i tako dok svi nisu sudjelovali. Učitelj/ica se prva predstavlja kao jedna životinja kako bi učenici lakše shvatili zadatak. Naprimjer: „Ja sam krava Tratinčica MU-MU (hod na sve četiri).

Nakon što su se svi učenici predstavili kao jedna životinja, učitelj/ica preko prijenosnog zvučnika reproducira pjesmu *Životinjski glasovi*. Svi učenici žmire prilikom prvog slušanja i pamte koje su sve životinje čuli u pjesmi. Nakon završetka pjesme učenici otvaraju oči, a učitelj/ica postavlja pitanja: „Kako ste se osjećali slušajući ovu pjesmu? Koje životinje su se javljale u pjesmi? Je li se netko predstavio kao jedna od tih životinja u uvodnom zadatku? Nalaze li se neke od tih životinja i na ovom gospodarstvu?“

Učitelj/ica učenicima dijeli listić¹⁵ s tekstom pjesme *Životinjski glasovi*. Uče pjevati pjesmu metodom jeke tako što učitelj/ica otpjeva prvu strofu i pljeskanjem svira ritam. Učenici zatim ponavljaju. Nakon što su usvojili prvu strofu, kreću na drugu i tako do kraja pjesme. Na kraju svi zajedno nekoliko puta pjevaju i plješću cijelu pjesmu.

¹⁵ Prilog 3.

6. Nastavna situacija – Slikamo domaće životinje – Likovna kultura

Sam početak rezerviran je za ponavljanje i demonstriranje slikanja kolažem. To je slikarska tehnika u kojoj rabimo različite materijale koje rezanjem, trganjem i lijepljenjem nanosimo na plohu. Uz kolaž-papir služit će se i crnim flomasterom pa se to naziva kombinirana tehnika flomastera i kolaž-papira. Nadalje, potrebno je prisjetiti se kako je toplo suprotno hladnomu pa su i tople boje suprotne hladnim bojama. One su u kontrastu, a kontrast znači suprotnost. One boje koje nas podsjećaju na vatru i Sunce nazivamo toplim bojama, a one boje koje nas podsjećaju na vodu i led nazivamo hladnim bojama. Tople boje su žuta, narančasta i crvena dok su hladne boje zelena, plava i ljubičasta.

Učitelj/ica najavljuje zadatak: „Danas ćemo na obiteljskom gospodarstvu slikati njihove domaće životinje, i to tako da prikažemo toplo-hladni kontrast. Domaće životinje prvo ćemo nacrtati crnim flomasterom, a potom trganjem i lijepljenjem nanijeti kolaž papir na plohu. Potrebno je obratiti pozornost na kontrast toplih i hladnih boja. Primjerice, noge životinja mogu biti u hladnim bojama, a tijelo u toplim bojama ili obratno.“

Po završetku radova učenici međusobno uspoređuju i analiziraju likovne radove.

7. Nastavna situacija – Demonstracija proizvodnje pekmeza i jahanje ponija

Učenici su podijeljeni u dvije skupine. Prva skupina odlazi s domaćicom u kuhinju i promatra demonstraciju proizvodnje pekmeza od različitog voća: jagoda, šljiva, kupina, smokva, jabuka,... Učenici stječu znanje o tome kako se uz trud, znanje i posvećenost od ploda mogu stvoriti različiti proizvodi. Isti se proizvodi kasnije mogu i konzumirati ili prodati, a samim time i zaraditi novac. Također, domaćica im pokazuje i gotove pekmeze u različitim staklenkama. Učenici mogu igrati i igru pogađanja u kojoj prema boji, teksturi ili okusu pokušavaju pogoditi od kojeg je voća određeni pekmez napravljen.

Druga skupina za to vrijeme odlazi do ponija. Slijedi timarenje i detaljnije usmeno predavanje o prehrani i životu konja. Učenici koji to žele, uz prisustvo domaćina mogu i jahati ponija.

Nakon što su obje skupine prisustvovala demonstraciji proizvodnje pekmeza i jahanju ponija vrijeme je za polazak. Učenici se pozdravljaju sa seoskim domaćinima i odlaze kući.

POVRTNJAK MOJE BAKE

S proljeća je moja baka
svaki dan sred povrtnjaka.
Po cijeli dan nešto radi,
kopa, plijevi, sije, sadi.

Kada uđeš, odmah sprijeda
krumpira su četiri reda,
pa dva reda su špinata,
luk i zelena salata.

Uz kraj ničemu ne smeta
šest stabljika suncokreta
i dva reda kukuruza
uz koje grah zeljo puza.

I tri rovića tikvica,
red peršina, korabica,
do njih mlada mrkva nikla,
pastrnjak, grašak, cikla.

Uvijek dvije su gredice
paprika, a i rajčice.
i deset glavica kelja,
sedam-osam ranog zelja.

Bez iznimke red češnjaka
u proljeće sadi baka
pa krastavce, patlidžane
ako mjesta još ostane.

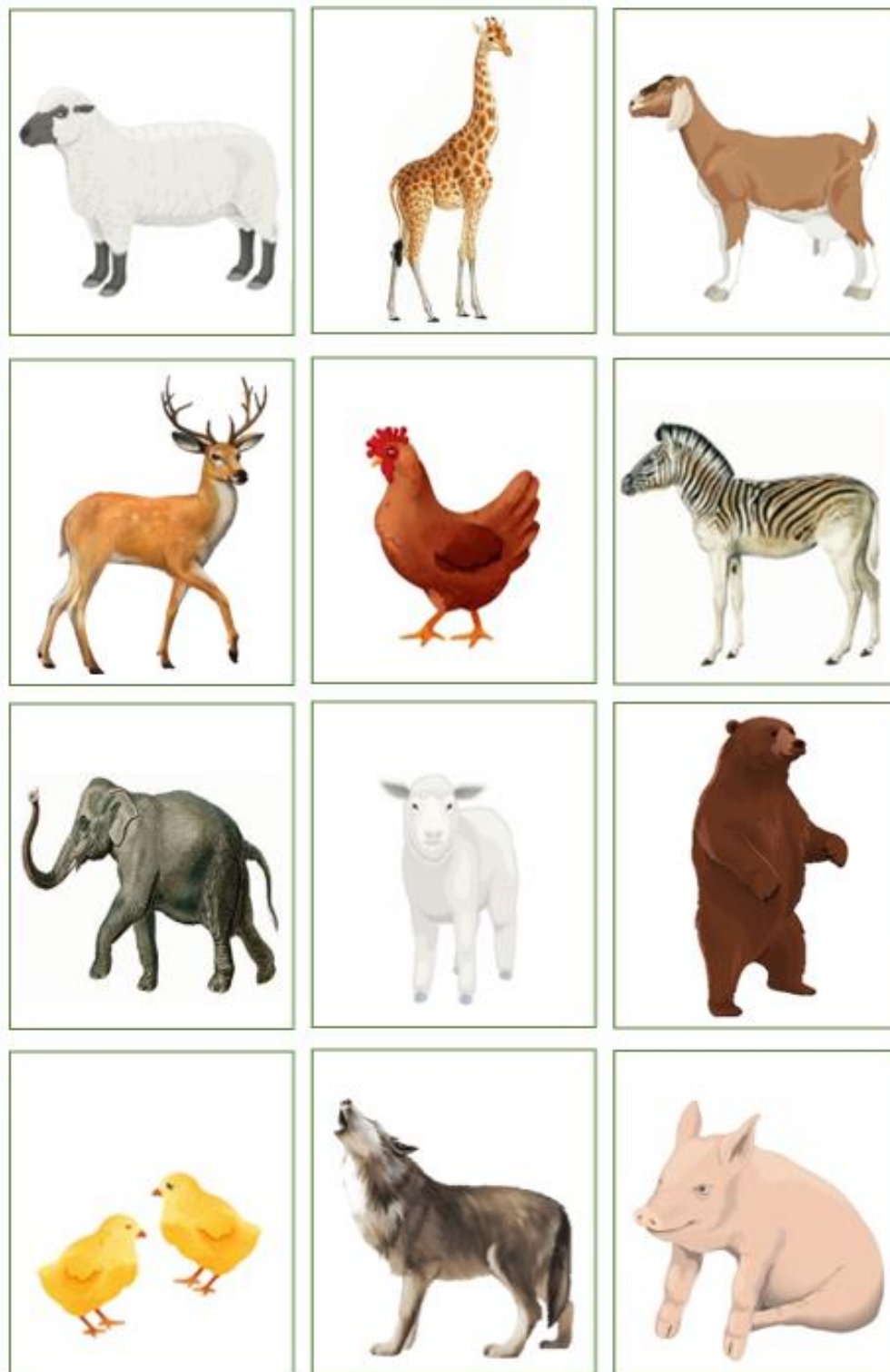
Moja baka, to zna svak',
Doktor je za povrtnjak.

Zdenka Matijaš

Slika 22. Nastavni listić - Hrvatski jezik

Izvor: Prilagođeno prema Zokić, T., Vladušić, B., Španić, A., Jurić, J. (2020). *Svijet riječi 2 – integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u drugom razredu osnovne škole, 2. dio*. Zagreb: Školska knjiga.

Prilog 2. – Kartice domaćih i divljih životinja

Slika 23. Kartice domaćih i divljih životinja - Tjelesna i zdravstvena kultura

Izvor: Prilagodeno prema Pngtree, preuzeto s: https://pngtree.com/freepng/farm-animals_4867088.html (10.5.2021.)

Životinjski glasovi

Švedska

1. Mijau, mijau, fi - li mijau, mijau, mijau, fi - li
 2. Živ, živ, fi - li živ, živ, živ, fi - li
 3. Ga, ga, fi - li ga, ga, ga, fi - li
 4. Vau, vau, fi - li vau, vau, vau, fi - li
 5. Mu, mu, fi - li mu, mu, mu, fi - li

mijau, mijau, mijau, fi - li mijau, mijau, mijau.
 živ, živ, živ, fi - li živ, živ, živ.
 ga, ga, ga, fi - li ga, ga, ga.
 vau, vau, vau, fi - li vau, vau, vau.
 mu, mu, mu, fi - li mu, mu, mu.

Mijau, mijau, fi - li mijau, mijau, mijau, fi - li
 Živ, živ, fi - li živ, živ, živ, fi - li
 Ga, ga, fi - li ga, ga, ga, fi - li
 Vau, vau, fi - li vau, vau, vau, fi - li
 Mu, mu, fi - li mu, mu, mu, fi - li

mijau, mijau, mijau, fi - li mijau.
 živ, živ, živ, živ.
 ga, ga, ga.
 vau, vau, vau, fi - li vau.
 mu, mu, mu, fi - li mu.

Slika 24. Nastavni listić - Glazbena kultura

Izvor: Školska knjiga (2021). *Digitalni sustav udžbenika Školske knjige E-sfera*. Preuzeto s: <https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/9d21eac2-41e1-4a6c-b1a9-145ed8142666/#> (10.5.2021.)

9. Zaključak

Detaljnom analizom literature i provođenjem istraživanja možemo zaključiti da je izvanučionička nastava temelj kvalitetne realizacije nastave i trebala bi, u što većoj mjeri, biti osnovno sredstvo kojim se potiče kognitivni razvoj učenika. Budući da se izvanučioničkom nastavom proširuje spektar mogućnosti rješavanja problema, organizirane edukativne radionice kojima učenici uče iz izvorne stvarnosti, odlična su prilika za upoznavanje učenika s drugačijim pristupima učenju. Samostalnim radom učenici osvješćuju svoju važnost i odgovornost u odgojno-obrazovnom procesu i samim time povećavaju interes i motivaciju za daljnjim radom. Sadržaj viđen prilikom posjete određenoj lokaciji radi ostvarivanja izvanučioničke nastave učenicima omogućava lakše povezivanje teorijskog znanja s praktičnim.

Provedenim terenskim istraživanjem utvrdilo se da je ponuda agroturizma, tj. turističko seoskih obiteljskih gospodarstva na području Zagrebačke županije raznolika i pogodna za izvođenje nastave izvan učionice u sklopu Prirode i društva. Promatrajući demonstracije domaćina na gospodarstvima, učenici svojim osjetilima, na različite načine, usvajaju nove spoznaje. Važno je rabiti različite metode prilikom obrade gradiva kako bi se učenike na što više načina motiviralo za učenje.

Analizom odgovora domaćina može se zaključiti kako je manje poznatim gospodarstvima teže privući pažnju osnovnih škola za organiziranje izvanučioničke nastave na njihovim gospodarstvima. Razlog tomu je što u većini slučajeva škole iz godine u godinu posjećuju samo one destinacije na kojima je takav oblik nastave već i prije proveden. Unatoč tome što su se tijekom intervjua sva gospodarstva izjasnila kako se promoviraju na mrežnim stranicama i/ili društvenim mrežama, primjećuje se da ti izvori podataka nisu dovoljno ažurirani i prilagođeni očekivanjima suvremenog doba. Prilikom osobne posjete može se uočiti da se opisani sadržaji na mrežnim stranicama ne poklapaju s viđenim, tj. ponuda je uživo puno bogatija nego što je na internetu predstavljeno. Iz toga možemo zaključiti da je i to potencijalni razlog neprepoznavanja turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava kao mogućeg mjesta provođenja izvanučioničke nastave.

Jedan od načina kako bi se mogla postići bolja suradnja svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa i turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava jest odgovarajuće predstavljanje mogućeg plana i programa edukativnih radionica i aktivnosti na gospodarstvu uoči samog početka školske godine. Isto tako, učitelji/ce trebaju osvijestiti da su upravo oni jedni od najvažnijih čimbenika u nastojanju organiziranja izvanučioničke nastave. Svaki

nastavnik najbolje poznaje svoje učenike te prema tome može predvidjeti što će i na koji način najviše potaknuti njihove interese i pažnju. Odlaskom na izvanučioničku nastavu gradivo više nastavnih predmeta može se međusobno povezati i time olakšati njegovo svladavanje. Na taj način učenici ne osjećaju razlomljenost sadržaja, već usvajaju informacije kao povezanu cjelinu.

Provođenje izvanučioničke nastave trebalo bi češće biti zastupljeno u sklopu odgojno-obrazovnog procesa jer ono izravno utječe na mnoge oblike djetetova razvoja i usvajanja sadržaja. Nadam se da će ovaj istraživački rad ohrabriti barem jednog učitelja/icu i/ili vlasnika/cu gospodarstva za provođenje izvanučioničke nastave na seoskom gospodarstvu.

10. Literatura

- Andić, D. (2007). Učenje i poučavanje prirode i društva na otvorenim prostorima. *Metodički obzori*, 2(3), 7-23.
- Antić, S. (2000). *Rječnik suvremenog obrazovanja: obrazovanje u trendu 21. stoljeća*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Baćac, R. (2011). *Priručnik za bavljenje seoskim turizmom: Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja*. Zagreb: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske.
- Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Borić, E., Škugor, A. (2014). Ostvarivanje kompetencija učenika istraživačkom izvanučioničkom nastavom prirode i društva. *Croatian Journal of Education*, 16(1), 149-164.
- Braičić, Z., Škriljevečki, M. (2015). Stavovi i percepcije vlasnika turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava o razvojnim potencijalima agroturizma petrinjskog kraja. *Praktični menadžment* 6(1), 152-156.
- Braičić, Z., Oreč, I. (2017). *Sadržaji o prehrani i poljoprivredi u nastavi Prirode i društva – mogućnosti ostvarivanja na seljačkom gospodarstvu*. Radeka, I. (Ur.), *Održivi razvoj i odgojno-obrazovni sustav Hrvatske*, (str. 193-201). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2007). Studentska prosudba učinkovitosti integrativnog učenja. *Odgojne znanosti*, 9(2), 147-160.
- Burke Walsh, K. (2002). *Kurikulum za prvi razred osnovne škole: stvaranje razreda usmjerenog na dijete: razvojno-primjereni program za djecu od 6-7 godina*. Zagreb: Udruga roditelja Korak po korak.
- Bušljeta Tonković, A. (2017). *Koncept održivog ruralnog turizma: primjeri dobre prakse u Lici*. Bušljeta Tonković, A., Holjevac, Ž., Brlić, I., Šimunić, N. (Ur.), *Koga (p)održava održivi razvoj? Prinosi promišljanju održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj*, (str. 147-167). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Demonja, D., Ružić, P. (2010). *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*. Samobor: Meridijani.

- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Dizdar, Z., Leček, S. (2003). *Zagrebačka županija*. Zagreb: Zagrebačka županija.
- Dujmović, M. (2014). *Kultura turizma*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Franić, R., Cunj, L. (2007). Društveno-gospodarski preduvjeti razvitka agroturizma u Zagrebačkoj županiji. *Agronomski glasnik*, 69(5), 381-400.
- Grgić, I., Zrakić, M., Cerjak, M. (2011). Agroturistička ponuda Zagrebačke županije: ograničenja i mogućnosti. *Agronomski glasnik*, 73(1-2), 41-58.
- Hrvatska gospodarska komora, Sektor za turizam i ugostiteljstvo (2002). *Turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima: tko se, kako i zašto može baviti turizmom na seoskom obiteljskom gospodarstvu*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora.
- Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.
- Jafari, J. (2000). *Encyclopedia of tourism*. New York: Routledge.
- Kisovar Ivanda, T., Letina, A. (2020). *Istražujemo naš svijet 2 – udžbenik prirode i društva u drugom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kostović-Vranješ, V. (2015). *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kušen, E. (2006). *Ruralni turizam*. Čorak, S., Mikačić, V. (Ur.), *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno*, (str. 167-190). Zagreb: Institut za turizam.
- Madžar, I., Madžar, D. (2016). Analiza elemenata i preporuke za unaprjeđenje razvoja seoskog turizma na području Hercegovine. *Ekonomski misao i praksa*, (1), 159-176.
- Matijević, M., Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
- Petrović-Sočo, B., Šagud, M. (2005). *Akcijsko istraživanje - kontinuirano mijenjanje i zajedničko izgrađivanje kurikula*. Murn, A., Nenadić-Bilan, D., Bacalja, R., Klarin, M. (Ur.), *Prema novom kurikulumu u odgoju i obrazovanju, zbornik radova s međunarodnoga znanstveno-stručnog skupa Prema novom kurikulumu u odgoju i obrazovanju*, (str. 93-102). Zadar: Sveučilište u Zadru.

- Puh, N. (2009). *Integrirani dani u razrednoj nastavi – priručnik za učitelje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rabotić, B. (2013). *Selektivni oblici turizma*. Beograd: Visoka turistička škola strukovnih studija.
- Rogulj, N., Rogulj, G., Kovačević, Ž. (2011). *Korelacije nastave tjelesne i zdravstvene kulture i matematike u osnovnoj školi*. Findak, V. (Ur.), *20.Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske*. (str. 477-481). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Skok, P. (2002). *Izvanučionikla nastava*. Zagreb: Pedagoški servis.
- Šatović, F. (1998). Kukuruzno nazivlje u hrvatskim govorima. *Sjemenarstvo*, 15(6), 479-494.
- Tubić, D. (2019). *Ruralni turizam: od teorije do empirije*. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici.
- Vilić-Kolobarić, K. (2008). *Terenska nastava i suodnosi nastavnih sadržaja – priručnik za učitelje*. Đakovo: Tempo.
- Zokić, T., Vladušić, B., Španić, A., Jurić, J. (2020). *Svijet riječi 2 – integrirani radni udžbenik hrvatskog jezika u drugom razredu osnovne škole, 2. dio*. Zagreb: Školska knjiga.

INTERNET IZVORI:

- Državni zavod za statistiku (2011). *Stanovništvo prema starosti (pojedinačne godine) i spolu po županijama*. Preuzeto s:
https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_02/h01_01_02_zup01.html
 (6.4.2021.)
- Hrvatska turistička zajednica. *Najpoznatije hrvatske vinske ceste*. Preuzeto s:
<https://www.croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/gastronomija-i-enologija/najpoznatije-hrvatske-vinske-cestes>
 (28.4.2021.)
- Hrvatski gradovi. Preuzeto s:
<https://sites.google.com/site/hrvatskiogradovimm/home/zagrebacka> (29.3.2021.)
- Indeed for employers. Preuzeto s: <https://www.indeed.com/hire/c/info/definition-of-team-building> (20.4.2021.)

Javna ustanova Zeleni prsten Zagrebačke županije. *Zaštićena područja Zagrebačke županije*. Preuzeto s: <https://zeleni-prsten.hr/web/> (6.4.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Prirode i društva za osnovne škole u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_558.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (10.5.2021.)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za međupredmetne teme za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: <https://skolazazivot.hr/medupredmetne-teme/> (10.5.2021.)

Paintball in action. Preuzeto s: <http://www.paintballinaction.com/index.php/en/why-paintballinaction/paintball-sport> (20.4.2021.)

Pngtree. Preuzeto s: https://pngtree.com/freepng/farm-animals_4867088.html (10.5.2021.)

Poljoprivredno gospodarstvo Šember. Preuzeto s: <http://www.sember.hr/galerija/galerija-129-vinograd> (28.4.2021.)

Ranch Kurilovec. Preuzeto s: <https://ranchkurilovec.hr/galerija/video> (20.4.2021.)

Seljački turizam Šimanović. Preuzeto s: <http://simanovic.hr/galerija-slika/> (20.4.2021.)

Zagrebačka županija (2021). *Županija*. Preuzeto s: <https://www.zagrebacka-zupanija.hr/zupanija/?gradovi#karta> (6.4.2021.)

10.1. Popis slika

Slika 1. Gradovi i općine Zagrebačke županije.....	5
Slika 2. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu (TSOG).....	11
Slika 3. Primjeri mogućih aktivnosti po nastavnim predmetima u sklopu integrirane nastave.....	20
Slika 4. Lokacijski prikaz intervjuiranih TSOG na karti Zagrebačke županije.....	22
Slika 5. Seljački turizam Šimanović.....	23
Slika 6. Dio sadržaja Seljačkog turizma Šimanović.....	24
Slika 7. Unutrašnjost ladanjske kuće Izvor: autorski rad	25
Slika 8. Ladanjska kuća Malešević his Izvor: autorski rad	25
Slika 9. Dio vinograda i vinskog podruma OPG Cibani	26
Slika 10. Jeleni lopatari unutar šume OPG Cibani	26
Slika 11. Ulaz u OPG Kršlinov mlin.....	27
Slika 12. Domaće životinje na OPG Kršlinov mlin	28
Slika 13. Pastrve uzgojene na OPG Kršlinov mlin.....	28
Slika 14. Poljoprivredno gospodarstvo Šember	29
Slika 15. Unutarnji dio kušaonice Poljoprivrednog gospodarstva Šember	30
Slika 16. Vinski podrum Poljoprivrednog gospodarstva Šember.....	30
Slika 17. Štala za konje na Ranchu Kurilovec	31
Slika 18. Dio livade i vanjskog prostora za sjedenje na Ranchu Kurilovec	32
Slika 19. Ulaz na turističko seosko obiteljsko gospodarstvo Mlin iz bajke	33
Slika 20. Mlin na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu Mlin iz bajke.....	34
Slika 21. Mlin vodeničar i električni mlin na TSOG Mlin iz bajke	34
Slika 22. Nastavni listić - Hrvatski jezik	56
Slika 23. Kartice domaćih i divljih životinja - Tjelesna i zdravstvena kultura	57
Slika 24. Nastavni listić - Glazbena kultura	58

10.2. Popis tablica

Tablica 1 Osnovni kriteriji za kvalitetnu ponudu na TSOG.....	10
Tablica 2 Klasifikacija izvanučioničkih oblika rada	15
Tablica 3 Rezultati 1. kategorije pitanja - Osnovni podaci o TSOG-u.....	35
Tablica 4 Rezultati 2. kategorije pitanja - turistički spektar rada obiteljskog gospodarstva	37
Tablica 5 Rezultati 3. kategorije pitanja - stavovi domaćina TSOG-a prema izvođenju nastavnog procesa na njihovom gospodarstvu	39
Tablica 6 Odgovori domaćina TSOG-a o potencijalnom ostvarivanju izvanučioničke nastave u budućnosti	42

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)